

MIKÄ SAA NUOREN TEKEMÄÄN HENKEEN KOHDISTU- VIA RIKOKSIA?

*"Kaikista ei tuu tappajia, kaikista ei tuu murhaajia, mutta joku asia siinä elämän-
polulla on saanut aikaan sen, että haluaa antaa takaisin."*

Väätjä Eeva-Maria

Opinnäytetyö
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2016

Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

Tekijä	Eeva-Maria Väättäjä	Vuosi	2016
Ohjaaja(t)	Susanna Helavirta & Timo Marttala		
Toimeksiantaja	Kemin Rikosseuraamuslaitos		
Työn nimi	Mikä saa nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia?		
Sivu- ja liitesivumäärä	55 + 4		

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia syy-seuraus-suhteen avulla henkirikoksien erilaisia taustatekijöitä ja kuinka näitä taustatekijöitä esiintyy nuorten tekemissä henkirikoksissa. Toimeksiantajana opinnäytetyössäni toimii Rikosseuraamuslaitos ja työni rajautuu Lapin alueelle. Tavoitteena on saada haastatteluiden kautta kyseisen alueen alan ammattilaisilta erilaisia näkökulmia ja heidän työnsä myötä saatua tietoa ja kokemusta. Työni tavoitteena oli myös saada tietoa, että miten Lapin alueen rikokset mahdollisesti eroavat muiden alueiden rikoksista. Tavoitteena on myös saada itselleni lisää ammatillista osaamista tällä osa-alueella.

Teoriaosuus opinnäytetyössäni koostuu nuorisoriikollisuudesta, henkirikoksien taustatekijöistä yhteiskunnallisesta, yhteisöllisestä ja yksilöllisestä näkökulmasta, nuorten tekemistä vakavista rikoksista, rangaistuksista ja rikosprosessin etenemisestä.

Teoreettinen viitekehys muodostui työhöni oman perehtymisen kautta nuorisoriikollisuutta ja taustatekijöitä koskeviin teoksiin. Tämän lisäksi otin selvää aikaisemmista tutkimuksista ja ohjeistuksista. Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa aineistonkeruuna toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoitu teemahaastattelu toimi työssäni hyvin, sillä se antoi haastateltaville mahdollisuuden vastata kysymyksiini omin sanoin ja koin menetelmän luotettavaksi aineistonkeruumenetelmäksi. Keräsin aineistoni haastattelemalla neljää rikosseuraamusalalla työskentelevää henkilöä. Analysoin haastatteluista saamani materiaalin sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tuloksien mukaan henkirikokset eivät ole Lapin alueella yleisiä mutta niitä on kuitenkin tapahtunut haastateltavien mukaan heidän työnuransa aikana muutamia. Pohjoisessa rikokset näyttävät eri tavoin, johtuen esimerkiksi huonoista kulkuyhteyksistä ja pitkistä välimatkoista. Tuloksien mukaan nuorten tekemiin henkirikoksiin ei ole yksiselitteisiä syitä, vaan taustatekijöitä on monia.

School of Social Services, Health
and Sport
Bachelor of Social Services

Author	Eeva-Maria Väättäjä	Year	2016
Supervisor	Susanna Helavirta & Timo Marttala		
Commissioned by	Kemi Criminal Sanctions Agency		
Subject of thesis	What makes young people commit homicides?		
Number of pages	55 + 4		

The aim of my thesis is to research different backgrounds of homicides with help of causal connection and how these backgrounds are shown in homicides, which are made by young people. The commissioner of my thesis is Kemi Criminal Sanctions Agency and my study is restricted to the area of Lapland. By interviewing professionals in this field my aim is to gain different aspects of information and experience. In addition I needed to get information about how crimes possibly diverge from other areas in Finland. This thesis will bring me more professional experience in this sector.

The theory of my thesis consists of juvenile delinquency, backgrounds of homicides from societal, communal and individual aspects, serious crimes committed by young people, sanctions and progression of the crime process.

The framework consisted of my familiarization with theory of juvenile delinquency and its backgrounds with earlier research and directions. My thesis is a qualitative study where the material was collected with help of a semi-structured theme interview. The semi-structured theme interview worked well in my study because it gave the interviewees an opportunity to answer the questions in their own words and I experienced it as a reliable method for material collection. I interviewed four professionals in the criminal sanctions field. I analyzed the material with content analysis.

According to the results of my thesis homicides in Lapland are not common but there have been few of them during the interviewees' career. Crimes appear differently in Lapland partly because of long distances and lack of public transport. According to the results homicides that young people have no unequivocal reasons but there are many backgrounds to these crimes.

Key words

Juvenile delinquency, homicides, sanctions

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	8
2.1	Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymys.....	8
2.2	Eettiset huomiot	9
2.3	Opinnäytetyön taustaorganisaatio	10
2.4	Kvalitatiivinen tutkimus.....	12
2.5	Aineistonkeruu menetelmänä puolistrukturoitu teemahaastattelu	12
2.6	Aineiston analyysi	15
2.7	Reliaabelius, validius & laatu	16
3	NUORISORIKOLLISUUS	18
3.1	Nuorisorikollisuus ja sen taustatekijät	18
3.1.1	Yksilölliset taustatekijät	19
3.1.2	Yhteisölliset taustatekijät.....	21
3.1.3	Yhteiskunnalliset taustatekijät.....	23
3.2	Nuorten tekemät vakavat rikokset, rikosprosessi ja rangaistukset	25
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	32
4.1	Taustatiedot	32
4.2	Henkeen kohdistuvat rikokset	33
4.3	Rikollisen käyttäytymisen yhteiskunnallisia taustatekijöitä.....	36
4.4	Rikollisen käyttäytymisen yhteisöllisiä taustatekijöitä	38
4.5	Rikollisen käyttäytymisen yksilöllisiä taustatekijöitä.....	40
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	44
6	POHDINTA	50
	LÄHTEET	53
	LIITTEET	56

ALKUSANAT

Haluan kiittää opinnäytetyössäni toimeksiantajana toimivaa Rikosseuraamuslaitosta. Suuri kiitos myös opinnäytetyöni ohjaaville opettajille, sekä perheelleni ja ystäväilleni tuesta opinnäytetyöprosessin aikana.

1 JOHDANTO

Nuoruusaikana erilaisten rikosten tekeminen on melko yleistä ja rikosten tekemistä voidaan pitää ikään kuin nuoruuteen kuuluvana kokeiluna. On harvinaista, että rikoskäyttäytyminen jatkuisi läpi koko elämän ajan, mutta rikoskäyttäytymisen jatkuessa pitempään, nuorella on taustalla muitakin tekijöitä. (Portti vapau-teen 2015.) Viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomessa on tapahtunut nuorten tekemiä henkirikoksia ja ne saavat paljon julkisuutta ja herättävät yhteiskunnassa paljon huomiota. (Sisäasiainministeriö 2012, 6.) Kuitenkin kansainvälisesti arvioiden nuorten henkirikollisuus on Suomessa harvinaista. (Yle uutiset 2015.)

Sain opinnäytetyöni idean julkisuudessa pyörineistä nuorten tekemistä henkirikoksista. Uutiset herättivät minussa kysymyksen: ”Miksi tällaista tapahtuu?”. Tästä kehitin itselleni opinnäytetyön aiheen, sillä aihe kiinnosti minua kovasti. Opinnäytetyöni aiheeksi valitsin: ”Mikä saa nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia?”. Mielestäni otsikko kuvaa työtäni parhaiten, sillä kysymys toimii myös yhtenä tutkimuskysymyksistäni.

Työni tavoitteena on tutkia teoriaosuuden ja haastatteluiden yhtäläisyyksiä ja näiden kautta tarkentaa syy-seuraussuhteen avulla erilaisia syitä ja taustatekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet nuorten tekemiin henkirikoksiin. Työn tavoitteena on selvittää työntekijöiden näkökulmien kautta, mitkä tekijät vaikuttavat mahdollisesti nuorisoriikollisuuteen ja miten Lapin alueen rikokset poikkeavat mahdollisesti muiden alueiden rikoksista. Tavoitteena oli myös lisätä tällä aihealueella itselleni ammatillista tietämystä ja osaamista.

Opinnäytetyöni kannalta teoriaosuudet ovat tärkeitä ja merkityksellisiä. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsittelen erilaisia taustatekijöitä. Sen lisäksi teoriaosuudessa ilmenee erilaisia henkeen kohdistuvia rikoksia ja niistä johtuvia rangaistuksia. Tutkimuksen toteutusvaiheessa kuvaan aineistonkeruumenetelmää ja sen analysointia, tavoitteita, tutkimuskysymystä ja työni taustalla olevaa organisaatiota. Opinnäytetyön tulokset olen tehnyt haastatteluvastausten perusteella ja tulokset ovat jaettu käyttämieni teemojen mukaisesti. Pohdintaosuudessa olen kertonut ammatillisesta kasvustani työn ansiosta, sekä koko opin-

näytetyöprosessista, pohtien samalla myös mahdollista jatkotutkimusta ja työni eettisyyttä.

Opinnäytetyössäni toimii toimeksiantajana Kemin rikosseuraamuslaitos, joka hyötyy työstäni erilaisten ja mahdollisesti uusien näkökulmien ansioista. Työni tarkoituksena on etsiä olemassa olevan tiedon pohjalta erilaisia taustatekijöitä ja syitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat nuorten tekemiin henkirikoksiin. Teoria-tiedon lisäksi haastattelin alan asiantuntijoita, jotka kertoivat omia kokemuksiaan ja miten heidän työssään on ilmennyt nuorten tekemiä henkirikoksia ja nuorisorikollisuus ylipäättään. Työni on rajattu Lapin alueelle, joten työntekijöiden näkökulmat haastattelussa ja omat johtopäätökseni ovat tarkennettu nimenomaan Lapin alueelle.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymys

Tutkimusstrategisia valintoja ohjaa tarkoitus ja se on oltava aina jokaisella tutkimuksella. Tutkimusstrategiaa selvitetään erilaisilla kysymyksillä ja esimerkiksi tutkimuksen tarkoitusta voidaan selvittää kysymyksellä: ”Mikä on tutkimusongelman muoto?”. Tutkimus voi olla selittävä, ennustava, kartoittava tai kuvaileva. Kuitenkin tutkimukseen voi sisältyä useampia tarkoituksia ja alkuperäinen tarkoitus voi muuttua työn edetessä. Tutkimuksen selittävään tarkoitukseen kuuluu etsiä syy-seuraus suhteita ja tunnistaa niistä todennäköisimpiä seurausketjuja. Selittävällä tarkoituksella etsitään selitystä siihen mitkä tekijät ovat vaikuttaneet tutkittavaan ilmiöön ja kuinka tekijät ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009.) Tarkoituksena on tutkia mahdollisia taustatekijöitä siihen, mitkä tekijät ovat ajaneet nuorta tekemään vakavia rikoksia.

Opinnäytetyön tavoitteena on saada itselleni lisää ammatillista tietämystä, joka lisää asiantuntijuuttani tulevassa ammatissani. Tavoitteenani on saada tämän opinnäytetyön lukijassa aikaan ajattelevainen tila, jossa lukija ymmärtää, että henkeen kohdistuvien rikosten taustalla on monia vaikuttavia tekijöitä ja tasoja. Tavoitteena on selvittää erilaisia taustatekijöitä syy-seuraus suhteella siihen, mikä saa nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia. Taustaorganisaationa toimii rikosseuraamuslaitos, joka hyötyy työstäni alueellisen näkökulman vuoksi. Alueellisena näkökulmana toimii Lapin alue, jossa olen toteuttanut haastatteluni. Tuloksien myötä taustaorganisaatio saa tietoonsa myös työntekijöiden erilaisia näkökulmia. Opinnäytetyössäni esiintyvillä taustatekijöiden esittämällä pyritään saavuttamaan uutta ja hyödyllistä tietoa taustaorganisaation käyttöön.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys oli: ”Mikä saa nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia?”. Opinnäytetyössäni tutkimustehtävää tarkastellaan työntekijöiden näkökulmasta, jotka tekevät töitä nuorisorikollisten parissa. Tutkimuskysymyksellä pyrittiin saamaan haastateltavilta tietoon erilaisia taustatekijöitä. Pääkysymyksen lisäksi opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä ovat:

- Minkälaisia henkeen kohdistuvia rikoksia esiintyy enimmäkseen Lapin-alueella?
- Minkälaisia taustatekijöitä nuoren rikolliselle käyttäytymiselle on ja mitkä taustatekijät saavat nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia?
- Miten Lapin alueen rikokset eroavat muiden alueiden rikoksista?

2.2 Eettiset huomiot

Haastateltavia oli työssäni yhteensä neljä kappaletta, joten työni rajautuessa Lapin alueelle haastateltavien vastaukset ovat luotettavia, sillä työntekijöillä oli näkökulmaa erilaisiin rikoksiin ja heillä kaikilla oli laaja työhistoria erilaisissa sosiaalialan toimipaikoissa. Henkirikoksia tapahtuu kuitenkin niin harvoin, että tapauksia on vaikea yleistää. Tietenkin tulokset ja johtopäätökset olisivat olleet laajempia, jos haastateltavia olisi ollut muutama lisää. Valitettavasti en saanut kuitenkaan enempää haastateltavia. Teemat olivat haastattelussani laajoja ja kysymysten avulla sain haastateltavilta avoimia ja rehellisiä vastauksia heidän kokemuksistaan koskien aiheitani.

Työssäni ei paljastu haastateltavien työpaikka, eivätkä he ole tunnistettavissa. Olin saanut tutkimusluvan haastatella työntekijöitä heidän johtajaltaan. Luvan jälkeen tiedustelin työntekijöiltä kuka olisi kiinnostunut osallistumaan ja kertomaan omia näkökulmiaan työhöni. Haastattelut olivat täysin luottamuksellisia, enkä niistä saanut tietoa ole luovuttanut ulkopuolisille. Ennen haastatteluiden aloittamista kysyin haastateltavilta luvat haastattelun nauhoittamiselle ja kerroin, että haastattelunauhat poistetaan, kun niitä ei enää tarvita. Lisäksi olin tehnyt haastateltaville informaatiokirjeen. (Liite 2.) Informaatiokirje sisälsi tietoa itsestäni, työni aiheesta, työni tarkoituksesta ja tavoitteesta. Allekirjoitin itse haastateltavien kanssa informaatiokirjeen sisällön, joka lisää työni eettisyyttä.

Olen opinnäytetyön aikana tutustunut eettisiin periaatteisiin ja olen noudattanut työssäni hyvää tieteellistä käytäntöä. Eettisiin periaatteisiin kuuluu muun muassa yleinen huolellisuus ja rehellisyys. Tutkimuksessa tulee ottaa huomioon ai-

kaisemmat tutkimukset ja työn eri vaiheista tulee raportoida asianmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23-24.) Olen tehnyt työni rehellisesti, merkiten kaikki käyttämäni lähteet. Eettisyyttä ajatellen en ole plagioinut työssäni, joka lisää työni eettisyyttä. Jokainen opinnäytetyön vaihe on selitetty yksityiskohtaisesti ja valmis työ lähetetään haastateltaville ja toimeksiantajalle.

2.3 Opinnäytetyön taustaorganisaatio

Rikosseuraamuslaitos on yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanoviranomainen, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Laitoksen tavoitteena on lisätä yhteiskunnan turvallisuutta ja ehkäistä uusintarikollisuutta. Kokonaisuuden toiminnassa muodostavat tuomitun, tutkintavangin ja asiakkaan rangaistusajan suunnittelu, vankeusrangaistuksen suorittaminen sekä vapautumisvaihe. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tavoitteena on saada tuomituille valmiuksia rikoksettomaan elämään. Tuomittu saa rangaistusaikanaan harjoitusta elämänhallintaa tukeviin asioihin, joten hänellä on rangaistuksen jälkeen hyvät mahdollisuudet sijoittua yhteiskuntaan täysivaltaisena jäsenenä. (Rikosseuraamuslaitos 2013.)

Suomi jakaantuu kolmeen rikosseuraamusalueeseen rikosseuraamuslaitoksen organisaatiossa. Alueita ovat Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue, Etelä-Suomen rikosseuraamusalue ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalue. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella vankiloita on kuusi ja yhdyskuntaseuraamustoimistoita kaksi, kun taas Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella vankiloita on kahdeksan ja yhdyskuntaseuraamustoimistoita on viisi kappaletta. Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella yhdyskuntaseuraamustoimistoita on seitsemän ja vankiloita on peräti 12 kappaletta. Kaikilla rikosseuraamusalueilla toimii aluehallinto, johon kuuluu arviointikeskus ja aluekeskus. Rikosseuraamusalueet rakentuvat yhdyskuntaseuraamustoimistoista, vankiloista, arviointikeskuksesta ja muista rangaistusten toimeenpanosta vastaavista yksiköistä. Keskushallintoyksikkö muodostuu sisäisestä tarkastuksesta, hallintoyksiköstä, toiminnan kehitys- ja laatuysiköstä ja johdontuesta. Aiemmin rikosseuraamusalueille kuuluneet muodollisen täytäntöönpanon tehtävät kuuluvat täytäntöönpanoyksikölle. Täytäntöönpanoyksikön tehtävänä on huolehtia ajallisen keston to-

teutumisesta rangaistuksissa, perustuslain edellyttämällä tavalla. (Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Eduskunnan päätöksen mukaisesti on säädetty laki, joka koskee rikosseuraamuslaitosta. Lain mukaan Rikosseuraamuslaitoksen toimialueena on koko maa. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 1:1 §) Toimintaa varten maa jakautuu alueittain. Alueilla toimii erilaisia yksiköitä, jotka koostuvat yhdyskuntasuraamustoimistoista, vankiloista ja muista tutkintavankeuden toimeenpanosta vastaavista yksiköistä. Lisäksi alueilla voi olla arviointikeskus ja yhteisistä tehtävistä vastaavia yksiköitä. Laitoksessa on koulutuskeskus ja keskushallintoyksikkö. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 1:4 §) Laissa on määritetty Rikosseuraamuslaitosta koskevat tavoitteet, tehtävät ja organisaation toiminta. Tehtäviin kuuluu muun muassa ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen nuorten (15-21v.) valvonta, vankeusrangaistuksen, nuorisorangaistuksen ja yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano. Näiden lisäksi tehtävinä on esimerkiksi ehdollaiseen vapauteen päästettyjen tutkintavankeuden toimeenpano ja valvonta. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 1:3 §)

Laissa on myös määritelty johtaminen ja asioiden ratkaiseminen. Rikosseuraamuslaitosta johtaa pääjohtaja, jonka tehtävänä on ratkaista laitosta koskevia asioita, jos ne eivät ole määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi. Pääjohtajan tehtäviin kuuluu myös laitoksen työjärjestyksen vahvistaminen. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 2:5 §) Aluejohtajan tehtäviin kuuluu vastaaminen täytäntöönpanon toimivuudesta alueella, lisäksi aluejohtaja vastaa toiminnasta ja sen kehittämisestä, pitäen huolen myös alueen voimavaroista. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 2:6 §) Yksikön päällikkö johtaa Rikosseuraamuslaitoksen yksiköitä. Hänen tehtävänä on ratkaista yksikköä koskevia asioita ja vahvistaa työjärjestystä. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 2:7 §)

Rikosseuraamuslaitoksen laissa on myös määritetty erinäisiä säännöksiä, jotka koskevat virkamiesten velvollisuuksia, hallintokantelun käsittelyä ja ratkaisemista, vankien työtoiminnan ja laitosten suoritteiden maksullisuutta, ulkoisia tunnustuksia. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 3.) Valtioneuvoston

asetuksella säädetään tarkemmin laitoksen yksiköistä, alueista, perustamisista sekä tehtävistä, lisäksi valtioneuvoston asetuksella säädetään asioiden käsittelemisestä ja ratkaisemisesta laitoksessa. Asetuksella säädetään myös laitoksen virkojen täyttämisestä, kelpoisuusvaatimuksista ja henkilöstöstä sekä valtion edustamisesta muissa virastoissa ja tuomioistuimessa. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 3:12 §)

2.4 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on kuvaaminen todellisesta elämästä. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on mahdollista havaita monensuuntaisia suhteita ja nämä suhteet muovaavat toinen toisiaan. Tarkoituksena on tutkia tutkittavaa kohdetta kokonaisvaltaisesti ja havaita uusia tosiasioiden, eikä vain vahvistaa ja todentaa jo olemassa olevia väittämiä ja tuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija valitsee haastateltavat tarkoituksenmukaisesti käyttäen apunaan sellaisia menetelmiä, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät kuuluviin. Tällainen metodi on esimerkiksi teemahaastattelu. Laadullisen tutkimuksen tyypillinen piirre on, että tutkimussuunnitelma on joustava ja se muotoutuu tutkimuksen mukana. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 160.)

Minulla oli ennen tutkimukseni aloittamista selvillä tutkittavat teemat. Haastateltujeni lisäksi tutkin teorian avulla, mikä saa nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia.

2.5 Aineistonkeruu menetelmänä puolistrukturoitu teemahaastattelu

Tähän tutkimukseen aineisto kerättiin vuonna 2016. Aineisto kerättiin rikosseuraamusalan toimipaikoissa. Haastattelut toteutettiin paikan päällä, erillisissä tiloissa. Tarkoitukseni puolistrukturoidussa teemahaastattelussa oli se, että haastateltavat saavat puhua omista ajatuksistaan ja näkemyksistään ilman tarkkaa runkoa tai liian tarkkoja kysymyksiä noudattaen. Minulla oli haastattelusta tehtynä runko itselleni, mutta etenin kuitenkin haastattelun mukaisesti, eli kysymykset saattoivat olla eri järjestyksessä eri haastateltavien kohdalla.

Puolistrukturoitua haastattelua pidetään lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuotona. Tässä haastattelumenetelmässä kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastateltavat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin, eikä vastauksia ole sidottu tietynlaisiin vastausvaihtoehtoihin. Puolistrukturoidussa haastattelussa yleistä on, että haastattelun näkökulma on jotenkin tiedossa, muttei kuitenkaan kokonaan. Haastateltava voi kesken haastattelunkin vaihdella kysymysten sanamuotoja. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47.)

Teemahaastattelussa haastattelukertoja voidaan tehdä haluttu määrä. Teemahaastattelussa tutkittava aihe on kohdennettu tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan haastateltavan/haastateltavien kanssa. Haastattelu etenee valittujen teemojen varassa. Teemahaastattelu ei edellytä kokeellisesti saatuja yhteisiä kokemuksia, vaan tällä tutkimusmenetelmällä voidaan tutkia yksilön tunteita, ajatuksia, kokemuksia ja uskomuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47-48.) Aineistonkeruu menetelmäni oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, sillä haastattelun teema-alueet, haastattelun aihepiirit ja aspekti olivat kaikille haastateltavilleni samat. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 48.)

Haastatteluita voidaan tehdä yksilölle, mutta haastatteluja voidaan toteuttaa myös ryhmähaastatteluna. Yksilöhaastattelu on yleisin haastattelumuoto ja se voikin tuntua helpoimmin toteutettavalta. Hirsjärvi ja Hurme (2004) kertovat, että ryhmähaastattelu on käyttökelpoisin muoto monissa tapauksissa ja se käyttö on viime aikoina kovasti lisääntynyt. Ryhmähaastattelulla on ala-lajeja, joita on muun muassa täsmäryhmähaastattelu ja parihaastattelu. Ryhmähaastattelussa keskustelu on vapaamuotoinen ja haastateltavat voivat täydentää toistensa vastauksia koskien tutkittavaa ilmiötä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 61.)

Tutkimukseeni haastattelin yhteensä neljä rikosseuraamusalan työntekijää. Toutin tutkimukseeni haastattelut yksilöllisesti, että parihaastatteluna. Parihaastattelun etuina on, että tietoa saadaan samanaikaisesti useammalta vastaajalta. Yksilö- ja ryhmähaastattelussa haastateltavan tulee huolehtia haastattelun ku-

lusta ja siitä, että haastateltavat pääsevät vapaasti ääneen pysyen valituissa teemoissa. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 61-63.)

Haastattelua voidaan nimetä eräänlaiseksi keskusteluksi, arkikielessä haastattelu onkin tietynlainen jutteluhetki. Kuitenkin haastattelun ja juttelun ero on se, että keskustelu on vain hetki, jonka sisältöä ei ole suunniteltu etukäteen. Haastattelussa on tietynlainen päämäärä ja tavoite. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 24-25.) Haastattelu sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin ja sitä pidetään joustavana menetelmänä. Tutkija on suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, joka mahdollistaa tiedonkeruun haastattelun aikana ja antaa vastauksien lisäksi niiden taustalla olevia motiiveja. Haastattelun etuina on, että haastateltava on tutkimustilanteessa subjekti, jolle annetaan mahdollisuus esittää omia ajatuksiaan vapaamuotoisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 34-35.)

Tutkimushaastattelussa on erilaisia lajeja ja ne eroavat toisistaan. Erot syntyvät strukturointiasteen perusteella. Eroja on kysymyksien muotoilussa ja haastattelijan tilanteen jäsentämisessä. Hirsjärvi ja Hurme (2004) toteavat, että strukturoitu, standardoitu lomakehaastattelu voidaan erotella muista haastattelulajeista. Erilaisia lajeja ovat puolistrukturoitu haastattelu, strukturoimaton haastattelu, syvähaastattelu, teemahaastattelu ja kvalitatiivinen haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 43-44.)

Tutkimuksen haastatteluihin minulla oli teemat valmiina, jonka mukaan tein haastatteluni. (Liite 1.) Haastattelutilanne oli jokaisen haastateltavan kanssa kuitenkin erilainen, sillä jokainen vastasi kysymyksiin eri järjestyksessä. Kuitenkin jokainen suunnittelemani kysymys toteutui jokaisen haastateltavan kohdalla. Minulla oli teemojen alle tehty valmiiksi haastattelurunko, jonka mukaan osasin kysyä haastateltavilta tarvitsemani tietoa. Haastateltavat vastasivat kysymyksiin eri mittaisesti, toinen vastasi pitkästi ja toinen vastasi lyhyesti. Tutkijan puheen määrä ei ollut haastatteluissa suuressa roolissa, sillä haastateltavilla vastaukset olivat melko pitkiä. Puolistrukturoitu teemahaastattelu sopi tutkimukseen hyvin, sillä tarkoituksena oli antaa keskustelun olla melko vapaata, jotta haastattelusta saisi mahdollisimman laajaa tietoa, sellaista mitä itsekään ei tullut haas-

tattelurunkoa tehdessä ajatelleeksi. Kuitenkin puolistrukturoitu teemahaastattelu oli hyvä tiedonkeruumenetelmä, sillä teemat minulla oli jo ennestään tiedossa.

Ensimmäisen haastattelutilanne järjestettiin rikosseuraamusalan työpaikassa rauhallisessa tilassa, kaksi muuta haastattelua tein rikosseuraamuslaitoksella haastateltavien työhuoneessa. Haastattelutilanteita ei häirinnyt ulkopuoliset ärsykkeet, joten haastattelut sujuivat hyvin ja keskittyminen pysyi haastattelijalla ja haastateltavilla tarkkaavaisena. Kukin haastattelukerta kesti kahdesta kolmeen tuntiin.

2.6 Aineiston analyysi

Kvalitatiivista aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin. Ei ole olemassa vain yhtä ja oikeaa analyysitapaa, vaan analyysitekniikoille on erilaisia työtapoja. Usein analyysi alkaa jo haastattelutilanteessa, sillä haastattelijalla voi jo haastattelutilanteen aikana tehdä huomioita ilmiöistä esimerkiksi niiden toistuvuuden perusteella. Tutkija voi tarkistaa kehittelemänsä mallin keräämällä lisää aineistoa syntyneistä havainnoista. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136.)

Tutkimukseni haastattelut analysoin käyttäen menetelmänä vastausten kuvailemista. Analyysin perustana pidetäänkin aineiston kuvailemista, jossa ilmiöitä ja kokemuksia pyritään kuvailemaan. Kuvaileminen vastaa kysymyksiin milloin, kuka, kuinka usein, kuinka paljon ja missä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 145.) Kuvailemista sitä mitä valitsemani haastateltavat kertoivat nuorisoriikollisuudesta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä.

Aineisto litteroidaan eli aineisto kirjoitetaan tekstiksi haastattelutilanteen jälkeen. Teemahaastattelussa haastattelu voidaan litteroida teemoittain. Tutkimusote ja tutkimustehtävä määrittelevät kuinka tarkkaan aineistoa on syytä litteroida. Litteroiminen on haastattelujen haastavin ja eniten aikaa vievä vaihe. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 138-140.) Olin nauhoittanut kaikki haastattelut ääninauhureille. Kuuntelin nauhoitteet kunkin kertaalleen läpi ennen kirjoittamista. Toisella kuuntelulla kerralla litteroin haastattelut tekstimuotoon siinä järjestyksessä, kun ne oli-

vat nauhoitettuna. Tekstimuotoon kirjoitettuja haastatteluja tuli noin kuusikymmentä sivua.

Litteroidusta tekstistä erotetaan olennaisia teemoja, jotka koskevat tutkimusongelmaa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysi on teemoittelun kautta usein sitaattikokoelma. (Eskola & Suoranta 1999, 175-176.) Yhteisiä, usealle haastateltavalle aineistosta nousevia piirteitä tutkitaan analyysivaiheessa. Odotettavissa olisi, että lähtöteemat tulisivat esille mutta usein teemoittelun kautta nousee esille myös useita muita mielenkiintoisia teemoja. Tutkijan tehtävänä on jakaa haastateltavien vastaukset niille sopiviin teemoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 173.) Käsitteelin aineistoni teemahaastattelun mukaisesti teemoittain. Tein itselleni taulukon, johon kirjoitin haastatteluni kysymykset ja niihin haastateltavien vastaukset. Taulukon avulla pyrin löytämään vastauksista samankaltaisuuksia ja poikkeavuuksia.

2.7 Reliaabelius, validius & laatu

Opinnäytetyössä pyritään luotettavuuteen ja sitä pyritään arvioimaan erilaisten mittaus- ja tutkimustapojen avulla. Tutkimuksissa vältetään mahdollisia virheitä mutta kuitenkin tulosten pätevyys ja luotettavuus vaihtelevat jokaisessa tutkimuksessa. Reliaabelius tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulokset ovat toistettavissa ja tulokset eivät ole sattumanvaraisia. Tutkimuksen reliaabelius voidaan todeta eri tavoin. Reliaabelina tutkimustuloksena voidaan pitää tuloksia, jos esimerkiksi useampi arvioija on päätenyt samaan tutkimustulokseen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus työtavoistaan opinnäytetyöhön ja kuinka työ on toteutettu. Tarkkaan selostukseen kuuluu muun muassa haastatteluiden mahdolliset häiriötekijät. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231-232.)

Uskon, että laadullinen tutkimukseni on reliaabeli, sillä haastateltavien vastaukset olivat täysin heidän omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan oman työnsä kautta mietittyjä kokemuksiaan. Toistaessani saman haastattelun useammalle rikosseuraamusalan työntekijälle, sain vastauksiksi samankaltaisia, toisia täydentä-

viä vastauksia. Opinnäytetyössä kerrotaan mahdollisimman tarkasti haastattelutilanteista, joka lisää tutkimuksen reliabiliutta.

Toisena tutkimukseen liittyvänä arviointi käsitteenä on validius, joka tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoitettukin mitata. Validiutta voidaan arvioida erilaisista näkökulmista, tutkimusasetelmavaliidiudesta, rakennevalidiudesta ja ennustevalidiudesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231-232.) Validius voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin, jossa ulkoinen validius arvioi sitä, kuinka yleistettävissä tutkimus on. Sisäinen validius voidaan jakaa usealla erillä tavalla, joka on enemmän käsitteellinen kuin teoreettinen tarkastelu. Kun tarkastellaan sisällön validiteettia, tarkastellaan onko tutkimuksessa käytetyt käsitteet teorian mukaisia ja käsittävätkö ne tarpeeksi laajasti tutkitun ilmiön. (Metsämuuronen toim. 2006, 58.)

Laadukkuutta voidaan tavoitella tekemällä hyvä haastattelurunko, jonka avulla voidaan syventää valittuja teemoja ja pohtia mahdollisia lisäkysymyksiä. Haastattelijoita voidaan kouluttaa, jonka tarkoituksena on sisäistyttää haastattelijoille haastattelurunko ja ymmärtävät kysymykset samalla tavalla. Haastattelukoulutuksella voidaan lisätä haastattelijoiden uskoa omaan kykyihinsä ja poistaa heiltä epävarmuutta. Haastatteluvaiheessa laatua voidaan parantaa myös huolehtimalla teknisistä välineistä, on hyvä olla sähköjohto saatavilla ja varapattereita varattuna mukaan. Laadullisesti haastattelun laatua myös parantaa sen litteroiminen niin pian kuin mahdollista. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 184-185.)

Olin tehnyt haastatteluihin rungon valmiiksi, johon olin myös pohtinut mahdollisia lisäkysymyksiä. Jokainen haastattelukerta oli yksilöllinen ja lisäkysymyksiä ei aina tarvinnut haastateltavan vastauksen laajuudesta riippuen. Haastattelut nauhoitettiin puhelimen tyhjään muistiin, jotta tilaa oli pitkällekin haastattelulle. Puhelin oli koko haastattelun ajan kytkettynä virtajohtoon, joten minimoin riskit haastattelun onnistumiselle. Jokaisen haastateltavan kohdalla puhelin asetettiin sellaiselle paikalle, että haastateltavan ja haastattelijan äänet kuuluivat selvästi. Olin käynyt useasti haastattelurungon läpi, josta olin saanut varmuutta haastattelutilanteisiin. Haastattelut litteroitiin samana päivänä, kun haastattelut oli pidetty, jotta haastattelut olivat tuoreessa muistissa.

3 NUORISORIKOLLISUUS

3.1 Nuorisoriikollisuus ja sen taustatekijät

Nuoreksi rikoksentekijäksi lasketaan henkilö, joka on tehnyt rangaistavan teon ollessaan 15-21-vuotias. Alaikäraja rikosoikeudellisessa vastuussa on 15 vuotta. Tämä tarkoittaa sitä, että nuori on vastuussa ja korvausvelvollinen tekemis-tään teoista ja rikoksista mutta myös alle 15-vuotiaat ovat korvausvelvollisia aiheuttamistaan vahingoista. 15-20-vuotiaat nuoret rikoksentekijät ovat rikosoi-keudellisten seuraamusten ja myös lastensuojeluntoimenpiteiden kohteena. Lastensuojelulainsäädäntöön ja vahingonkorvauslainsäädäntöön kuuluu esi-merkiksi koulujen tarkkailuluokat, sijaiskodit ja vahingonkorvausvastuu – ilman ikärajaa. Rikoslakia sovelletaan 15 vuotta täyttäneille ja siihen sisältyy yhdys-kuntapalvelu, ehdoton vankeus, ehdollinen vankeus, sakko ja toimenpiteistä luopuminen. (Laitinen & Nyholm 1995, 21-22.)

Nuorten ja vanhempien ikäryhmien henkirikollisuudessa pidetään yhdistävänä tekijänä yhteiskunnallista syrjäytymistä ja alkoholin ongelmakäyttöä. (Väkivallan vähentäminen 2016.) Suomalaistutkimuksen mukaan vanhempien ikäryhmien rikoksiin verrattuna nuorten henkirikokset ovat vaikeammin ennakoitavia ja enemmän yllätyksellisiä tapauksia. Miehet ja pojat ovat usein nuoria henkirikok-sentekijöitä, joilla on monia ongelmia elämässään. 10 000:sta pojasta ikäluo-kassa 15-17 syyllistyy henkirikokseen noin 1,4 poikaa vuodessa. Vuosina 2003-2011 samanikäisistä tytöistä ei syyllistynyt kukaan henkirikokseen. Julkaisun: ”Miksi nuori surmaa?” on laatinut sisäministeriö vuonna 2012. Julkaisussa tar-kastellaan pääsääntöisesti nuorten tekemiä joukkosurmia. ”Miksi nuori sur-maa?”- julkaisun mukaan nuorilla, jotka ovat tehneet henkirikoksen on ollut vai-kea perhetausta ja nuoret ovat olleet päihteidenväärinkäyttäjiä. Julkaisun toise-na huomiona on, että nuorten henkirikokset kohdistuvat usein vieraisiin ihmisiin, rikos tapahtuu julkisella paikalla ja henkirikokset tehdään nuorten keskuudessa usein ryhmässä. (Yle uutiset 2015.)

3.1.1 Yksilölliset taustatekijät

Nuoruusikää pidetään altistava tekijänä rikolliselle käyttäytymiselle. Ikävuosina 15-17 nuoren ollessa teini-ikäinen, rikoskäyttäytyminen on huipussaan. (Salmi 2004, 30.) Nuoruutta pidetään kriittisenä vaiheena elämässä, sillä silloin muotoutuu sosiaalinen asema ja elämänkaari. Aikuisiässä vakavaan rikollisuuteen syyllistynyt henkilö on todennäköisesti aloittanut rikoskäyttäytymisen jo nuorena. (Kivivuori 2008, 28.) Henkirikoksiin syyllistyvistä alle 21- vuotiaiden osuudesta on 10 prosenttia. Tästä kymmenestä prosentista, 90 prosenttia heistä on poikia. (Väkivallan vähentäminen 2016.)

Suomessa alkoholia pidetään isona osasyynä rikolliseen käyttäytymiseen, noin 80% kaikista henkirikoksista on tehty alkoholin vaikutuksen alaisena. Alkoholin ja rikollisen käyttäytymisen välillä ei kuitenkaan ole suoraa syy-seuraus- suhdetta. Taustalla voi olla monenlaisia tekijöitä, mutta päihteiden käyttö lisää henkilön rikosalttiutta, esimerkiksi henkilön heikon itsekontrollin tai heikon sosiaalisen kontrollin lisäksi. Alkoholin ongelmallisella käytöllä on monia syitä henkilöön. Se voi irrottaa yksilöä kontrollin lähteistä ja täten vaikeuttaa pääsyä työelämään ja vaikeuttaen ihmissuhteita, joka voi lisätä rikoskäyttäytymistä. (Kivivuori 2008, 214.)

Alkoholilla on vaikutus ihmisen keskushermostoon. Se voimistaa kiintymystiloja, jotka saavat ”kipinää” ulkoisista ärsykkeistä. Alkoholi poistaa myös estoja, joka altistaa helpommin väkivallan käyttöön. Henkilöllä horjuu oma itsekontrolli päihtyneessä tilassa, jolloin hän ei pysty ottamaan sovittelevia/rauhottelevia viestejä vastaan samoin tavoin, kuin selväpäisenä. Pienikin ulkoinen ärsyke voi saada humaltuneen ihmisen siirtymäaggressioon, jolloin henkilö alkaa käyttäytyä väkivaltaisesti toisia ihmisiä kohtaan. Päihtyneessä mielentilassa koettu mielihyvä voi ajaa henkilöä tekemään rikoksia, jolloin humalassa tehdyt rikokset ja väkivaltaisen käytöksen ajatellaan olevan humalatilassa normaalia ja sallittua. (Kivivuori 2013, 215.)

Suomessa henkirikollisuus on vahvasti suhteessa alkoholin käyttöön. Tyypillisenä suomalaisena henkirikoksena pidetään ryppyriitatappoa. 80 prosenttia

henkirikoksista tekijä ja uhri ovat olleet molemmat humalassa ja henkirikos on kohdistunut tuttavaan tai ystävään. (Väkivallan vähentäminen 2016.) Nuoret tekivät päihtyneessä tilassa 74 prosenttia henkirikoksista vuosina 200-2004. Alkoholisidonnaisuus nuorten tekemiin rikoksiin on kiinteä riippumatta iästä tai sukupuolesta. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 72,74.)

Henkirikosta seuranneessa mielentilatutkimuksessa diagnosoitiin alkoholiriippuvaiseksi puolet nuorista, jotka ovat syyllistyneet viime vuosina henkirikoksiin. 20-vuotiaista henkirikoksen tehneistä 70 prosenttia olivat alkoholiriippuvaisia. Runsas puolet viime vuosina henkirikoksiin syyllistyneistä nuorista olivat olleet ennen tapahtunutta rikosta avo- tai laitoshoidossa mielenterveysongelmien vuoksi. (Väkivallan vähentäminen 2016.)

Jo sikiöstä asti yksilö altistuu ympäristötekijöille, jotka vaikuttavat sikiönkehitykseen. Fyysiset poikkeamat johtuvat esimerkiksi äidin raskauden aikaisesta tupakoinnista ja alkoholinkäytöstä, myös synnytyksen aikana ilmenneet ongelmat, esimerkiksi lapsen hapenpuute voivat olla yhteydessä rikosalttiuteen. Kuitenkaan biologiset tekijät eivät yksinään johda rikosuraan, vaan taustalla yhdistyy sosiaaliset riskitekijät, esimerkiksi lapseen kohdistuva väkivalta. Näiden tekijöiden vuorovaikutus vaikuttaa yksilön kohonneeseen rikosuran riskiin. (Kivivuori 2013, 117.)

Kullakin ihmisellä on tyypillinen tapa käyttäytyä ja toimia. Temperamentti kuvaa synnynnäisiä reagointi- ja käyttäytymistyyplejä. Toinen on luonnostaan vilkas, toinen taas rauhallinen ja joku voi ilmaista itseään vahvasti. Temperamenttityylejä on monia erilaisia, jotka luovat pohjaa yksilön persoonallisuudelle. Persoonallisuus muovautuu kokonaisuudessa temperamentista, ympäristöstä ja vuorovaikutuksesta, perheen sisällä. Kulttuuri ja kasvatus muovaavat persoonallisuutta, se kehittyy ja muuttuu koko elämän ajan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016.) Kielteinen tunne-ajattelu voi olla yksi temperamentin osa, tällöin henkilö voi kokea vihan tunteen voimakkaasti. Henkilö voi ottaa isojakin riskejä ja hakee toiminnastaan jännitystä impulsiivisella olemuksellaan ja heikolla itsekontrollillaan. Tällaiset luonteenpiirteet voivat lisätä rikosalttiutta. (Kivivuori 2013, 96.)

Vahvemmat kognitiiviset kyvyt ovat niillä, jotka eivät tee rikoksia, kun taas aktiivisilla rikoksentekijöillä kognitiiviset kyvyt ovat keskimääräistä huonommat. Alhaisten kognitiivisten kykyjen puute voi vaikeuttaa omien tekojen seurausten arviointia, tällaiselle henkilölle myöskään uhka rangaistuksesta ennalta ehkäisevänä pelotteena ei ole toimiva. Väkivaltaisiin reaktioihin johtaa usein myös henkilön kielellisten taitojen puute. Heikot kognitiiviset kyvyt näkyvät myös koulunkäynnissä, ei arvosteta koulun sääntöjä, normeja tai kotiläksyjen teon tärkeyttä. Kuitenkaan heikot kognitiiviset kyvyt koulunkäynnissä eivät suoranaisesti lisää rikosalttiutta. Alhaiset kognitiiviset kyvyt irtaannuttavat nuorta normaaliudesta ja johtavat tätä kautta välillisesti rikosalttiuteen. Puutteellisilla kognitiivisilla kyvyillä toimivia nuoria on helppo yllyttää rikoksiin ja he ovat alttiita rikosaktiivisten henkilöiden vaikutteille. (Kivivuori 2013, 101-102.)

3.1.2 Yhteisölliset taustatekijät

Bronfenbrenner Urie on todennut kirjassaan 'Kaksi lapsuuden maailmaa', että geneettisesti ei peritä inhimillisiä asioita. Inhimillisiä asioita ovat esimerkiksi yhteistyö, luottamus ja sosiaalinen vastuuntunto. Nämä ominaisuudet opitaan toisilta ja niitä pyritään kehittämään ja näyttämään toisille esimerkkiä. (Laitinen & Nyholm 1995, 98.)

Liiallinen holhoaminen ja tarkkailu lasta kohtaan irtautumisvaiheessa saa aikaan tottelemattomuutta ja lapsi voi alkaa vastarintaan – kapinoimaan vanhempia vastaan. Aura (1982, 122-123.) kertoo, että pysyvänä tällainen ristiriita voi aiheuttaa tahallista aikuismaailman sääntöjen ja arvojen rikkomista. Suotuisat edellytykset nuoren moraaliseen ja sosiaaliseen kehitykselle voi luoda vanhempi. Perhekasvatuksen kautta saadaan aikaan perusorientaatio, jonka tuloksena on itseensä luottava persoonallisuus kasvatuksen myötä. Yhteiskunnan, ihmissuhteiden ja kasvatuksen välttämätön ehto on toimintakykyinen perhe. (Laitinen & Nyholm 1995, 99.)

Taustalla on usein useampia myönteistä kehitystä häiritseviä tekijöitä, jos nuoren epäsosiaalinen käyttäytyminen jatkuu rikosten parissa. Kotitausta on useimmiten erilainen vakavasti väkivaltaisella rikoksentekijällä, kuin myymälä-

varkaalla. Lea Pulkkinen (1983) on tehnyt pitkittäistutkimuksen varhaisten perheolosuhteiden linkittymisestä myöhempään rikolliseen ja epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. Hänen tutkimuksensa tuloksina oli, että ruumiillista kuritusta korostava kasvatusta on yhteydessä väkivaltaiseen käytökseen myöhemmässä iässä. Väkivaltakäyttäytymistä lisäävät perheessä esimerkiksi jatkuva moittiminen, ankara rankaiseminen ja epäjohtonmukaisuus. (Laitinen & Nyholm 1995, 102-103.)

Pulkkinen (1990) mainitsee, että perheen rakenteellisilla eroilla ei ole suoraa vaikutusta epäsosiaaliseen tai rikolliseen käyttäytymiseen. Perheen rakenteellisia tekijöitä ovat esimerkiksi yksinhuoltajuus, alkoholismi, mielenterveysongelmat ja työttömyys. Perheessä tapahtuva laiminlyönti ja pahoinpitely ennustavat myöhempää rikollisuutta nuoren elämässä. (Laitinen & Nyholm 1995, 103.)

Aktiiviset rikostentekijät valitsevat ympärilleen samankaltaisia ihmisiä. He pysyttelevät toistensa kavereina, sillä rikosaktiiviset nuoret jäävät usein muodostamaan keskenään omia ryhmiään. Lainkuuliaiset ja aktiivisesti koulussa käyvät nuoret valitsevat itselleen samankaltaisia kavereita, jolloin rikosaktiiviset jäävät torjutuksi omasta kaveripiiristä. Kaveripiirin jäsenillä samanlainen rikosalttius johtuu sosiaalisesta valikoitumisesta eli samankaltaiset nuoret löytävät toisensa. Samankäiset nuoret usein torjuvat rikosaktiivisia nuoria, joten rikosaktiiviset nuoret viettävätkin usein aikaa itseään, joko vanhempien tai nuorempien kanssa. (Kivivuori 2013, 130-132.) Seura voi tehdä kaltaiseksi. Jos kaveripiirissä on yleistä näpistellä ja tehdä huonoja valintoja, ryhmän jäsenille voi tulla mielenkuva, että se on osa nuorten normaalia elämää ja täten sallittua. Kieltäytymisen myötä voi pelätä joutuvansa kaveripiirin ulkopuolelle. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016.)

Valikoivaksi pariutumiseksi kutsutaan parisuhteiden muodostumista, missä rikosaktiiviset löytävät toisensa myös parisuhteissa. Taustalla on samankaltaisia torjuntaprosesseja kuin kaveripiirin muodostumisen taustalla. Aktiiviset rikoskäyttäytyjät ikään kuin jäävät toisilleen. Henkilöt voivat olla impulsiivisia ja ennalta-arvaamattomia, joten harvat viihtyvät tällaisten ihmisten lähetyillä. Vali-

koiva pariutuminen on myös syytä ottaa huomioon molemminpuoleisessa parisuhdeväkivallassa. (Kivivuori 2013, 132.)

3.1.3 Yhteiskunnalliset taustatekijät

Yhteiskunnalliseen asemaan ja elämäntilanteeseen vaikuttavat yksilön alttiudet ja ominaisuudet. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa on korostunut yksilötekijöiden asema ja hyvinvointivaltio on luotu poliittisilla päätöksillä. Hyvinvointivaltio on merkityksensä rikollisuuden kannalta. (Kivivuori 2013, 366-367.)

Sosiaaliseen asemaan kuuluu työmarkkina-asema, koulutus ja ammattiin perustuva sosiaaliluokka, sekä varallisuus ja tulot. Tärkeänä osana sosiaalista asemaa ovat myös yhteiskunnalliset vaikuttamismahdollisuudet ja arvostus. Nämä sosiaalista asemaa määrittelevät ulottuvuudet liittyvät toinen toisiinsa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.) Terveyden ja hyvinvoinnin jakautuminen on väestössä eriarvoisempaa, vaikka suomalaisten yleinen terveyden ja hyvinvoinnin taso on kohentunut jatkuvasti. Sosioekonomiseen asemaan kuuluu muun muassa asumistaso, tulot ja omaisuus. Kuitenkin niiden hankkimiseen tarvitaan koulutusta, ammattia ja työelämää. Näillä kaikilla tekijöillä on yhteys yksilön terveyteen ja hyvinvointiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Robert Mertonin (1938) paineteorian mukaan rikollisuutta syntyy kun yhteiskunnan sosiaalinen rakenne mahdollistaa vaurauden saavuttamisen vain harvoille. Tämä johtaa siihen, että yksilöt hakevat turhautumisen kautta erilaisia ratkaisuja. Yksilöiden paine purkautuu niin sanotuista varaventtiileistä, joka tarkoittaa lakien rikkomista. (Kivivuori 2013, 147.)

Alhainen sosiaalinen asema on yhteydessä rikoskäyttäytymiseen. Rikollisuuden kanssa korreloi alhainen sosiaalinen asema, joka on osoitettavissa rekisterilähteillä ja kontrollista riippumattomilla kyselylähteillä. Keskimääräisesti seuraavissa Kiviuoren (2013) esittämässä esimerkeissä paineteorioista pätee, että mitä huonompi sosiaalisempi asema, sitä suurempi on yksilön rikosalttiuden riski. Lasten väkivalta-alttiudessa on eroja eri ammattiryhmiä edustavien isien välillä. Laajoilla nuorisokyselyillä on todettu, että asiantuntijoiden lapset olivat vähiten

väkivaltaisia ja lapsien väkivaltataso oli lähellä keskimääräistä henkilöillä, joiden isät olivat palveluammateissa. Suurin väkivalta-alttius oli lapsilla, joiden isät olivat työelämän ulkopuolella. Työelämän ulkopuolella olevilla isillä syyt saattavat johtua esimerkiksi sairaseläkkeestä tai huonosta työnsaannista. Paineteorian mukaan nämä syyt ovat tekijöitä, joiden kautta lapsi voi tuntea olonsa stressaantuneeksi, ahdistuneeksi tai turhautuneeksi. Mikko Aaltosen rekisteritutkimuksen tulokset ovat yhteydessä paineteoriaan. Hänen mukaansa koulutuksen päättymisen peruskouluun oli vakavaa väkivaltaa selittävä tekijä. Myös ammattikoululaisilla ja lukiolaisilla on eroja. Ammattikoululaisten riski rikolliseen käyttäytymiseen on suurempi kuin lukiolaisilla. Aaltosen mukaan nämä voivat johtua turhautumisesta alhaisen koulutuksen vuoksi. (Kivivuori 2013, 154-155.)

Sosiaaliryhmien välillä on voimakkaita eroja, jos tarkastellaan vakavaa rikollisuutta. Vakavat rikokset ovat keskittyneet sosiaalisesti alimpiin väestöryhmiin. Esimerkiksi suomalainen henkirikollisuus painottuu vahvasti yhteiskunnan alimpaan väestöryhmään esimerkiksi miehiin, jotka ovat syrjäytyneet työelämästä. (Kivivuori 2013, 156-157.)

Nuorten syrjäytymistä tutkinut dosentti Mikko Aaltonen on todennut mielenterveysseuran haastattelussa, että yhteiskunnan ulkopuolelle tippuvat usein huonoista koti- ja perhetaustoista tulevat nuoret, syynä on myös nuorten velkaantuminen. Syrjäytymisriski on pojilla suurempi verrattuna tyttöihin. Aaltosen mukaan syrjäytyneellä nuorella tarkoitetaan nuorta, joka on suorittanut koulutukseen pelkän peruskoulun ja on työtön. Aaltosen mukaan rikokset ovat sitä vakavampia, mitä syrjäytyneempi nuori on. Kotiolot vaikuttavat suuresti nuorten riskiin syrjäytyä. Rikoksiin syyllistyvät enemmän huostaanotetut nuoret, joka kertoo kodin tärkeydestä ja merkityksestä. Vanhempien huono koulutustaso on riskinä myös nuoren tulevalle koulutustasolle ja syrjäytymisriskille. (Suomen Mielenterveysseura 2016.)

Väkivalta, rikollisuus ja sosiaalinen syrjäytyminen ovat yhteydessä toisiinsa. Näiden tekijöiden vaikutussuhde on kaksisuuntainen, sillä syrjäytymiskehitykseen vaikuttavat rikollinen elämäntapa ja leimautuminen rikolliseksi. Toisena suuntana syrjäytyminen edistää väkivaltaa käyttäytymistä ja rikollisuutta. Mikko

Aaltosen (2010) tutkimuksessa perustuen laajoihin rekisteriaineistoihin osoittaa, että syrjäytymisellä on yhteys rikollisuuteen, kuin myös uhriksi joutumiseksi. Nuorilla pitkäaikaistyöttömyys, matalat tulot ja koulutuksen ja ammatin puuttuminen ovat yhteydessä rikollisuuteen. (Väkivallan vähentäminen 2016.)

3.2 Nuorten tekemät vakavat rikokset, rikosprosessi ja rangaistukset

Suomen rikoslaissa henkeen kohdistuviin rikoksiin kuuluvat tappo, murha, surma, lapsensurma, kuolemantuottamus ja törkeä kuolemantuottamus. (Rikoslaki 578/1995 21.) Henkirikoksista törkein ja vakavin rikos on murha. Laissa voidaan määritellä tappo murhaksi neljän perusteen kautta. Murha on tappo, joka tehdään erityisen raa'alla tavalla, yleistä vaaraa aiheuttaen, vakaasti harkiten tai tappamalla virkamies työssään. Murhan tunnusmerkintöihin kuuluu etukäteissuunnittelu. Murhaa lievempi henkirikos on tappo, joka voidaan toteuttaa erilaisin tekotavoin. Taposta voidaan tuomita vankeuteen määrääjäksi mutta kuitenkin vähintään kahdeksaksi vuodeksi. Tämänkaltainen henkirikos on tahallinen rikos. Tahallisuuteen kuuluu tietynlaisia tunnusmerkintöjä. Tunnusmerkintöihin kuuluu teon kohde, tekijän myös täytyy olla tietoinen tekemästään teosta ja, että kysymyksessä on ihminen. Tahallisuutta rikoksesta voi poistaa erehtyminen kohteesta. Tahallisuuteen kuuluu myös, että tekijällä on käsitys pääpiirteittäin miten tapahtumat ovat edenneet. (Lappi-Seppälä & Nuutila 2002, 743, 756, 748-749.)

Henkirikoksissa rikoksen törkeysastetta määrittelevät rikoksen tekijän motiivit ja tekotapa. Tappoa pidetään Suomen rikoslaissa henkirikoksen perustyyppinä, jos lainsäätäjä arvioi tapon erityisen törkeäksi, tällöin kyseessä on murha. Lieventävien olosuhteiden varjolla rikos olisi surma. Surma on tapon lievemmin rangaistava muoto. Surma on täytynyt kokonaisuudessaan tehdä lieventävien asianhaarojen vallitessa. Lieventäviin asianhaaroihin kuuluu rikosentekijän vaikuttimet ja poikkeukselliset olosuhteet. Surman tyylisiä rikoksia voivat olla pakkotilaa muistuttavat rikokset eli rikos näyttäytyy tekijälleen ainoana ulospääsynä jostakin tilanteesta. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta on pitkään jatkunut perheväkivalta. Surmasta voidaan rangaista vankeudella, joka on pituudeltaan vähintään neljä vuotta ja enintään 10 vuotta. Henkirikoksiin kuuluu

myös lapsensurma. Nainen, joka on synnytyksen jälkeen uupumuksissaan tai ahdistuksessaan surmannut oman lapsensa, hänet on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Ainostaan lapsen synnyttänyt äiti voidaan tuomita lapsenmurhasta.

(Lappi-Seppälä & Nuutila 2002, 748, 766, 768, 770), (Rikoslaki 578/1995 21:4 §.)

Pahoinpitely- ja henkirikokset ovat osa Suomen rikoslain alkuperäistä ydinsisältöä. Monet rikosoikeuden peruskäsitteistöstä on muotoutunut juuri pitäen silmällä henkirikoksien säännöksiä soveltamisessa ilmenneitä vaikeuksia. Kohteena henkirikoksissa voi olla vain ihminen. Rikosoikeudellisen suojan saa syntyesään ja se päättyy kuolemaan. Lääketiede määrittelee kuoleman ajan ja rajan, rikoslaissa ei oteta asiaan kantaa. Henkirikokset ovat joko tahallisia tai tahattomia, toista ihmistä kohtaan kohdistuvia tekoja. Itsemurhatapauksissa Suomen laki ei rankaise itsemurhan yrittämisestä, eikä laissa ole erikseen kriminalisoitu osallisuutta itsemurhaan. (Lappi-Seppälä & Nuutila 2002, 742, 745-747.)

Suomessa tyypillisiä henkirikoksia ovat tutussa porukassa tehdyt ”humalatapot”. Usein tekijät ja uhrin ovat humalatilassa ja tekijällä ei ole välttämättä tapahtuneesta edes tarkkoja muistikuvia – jos muistikuvia ollenkaan. Suomessa henkirikoksien yksi ominaispiirre on, että henkirikoksia tehdään sukulaisten tai tuttavien kesken, vain pieni osa rikoksista kohdistuu lähipiiriin ulkopuolelle. Suomessa murhataan ja tapetaan noin 150 ihmistä vuosittain. Kansainvälisesti luku on korkea, mutta Suomen henkirikollisuus poikkeaa teko-olosuhteiltaan ja tekotaltaan suuresti muiden maiden väkivaltarikollisuudesta. Suomessa henkirikokset ovat pääsääntöisesti humalassa riidan päätteeksi puukkoon tarttuvia miehiä ja naisia. Henkirikokset ovat Suomessa poikkeuksellisia rikoksia. Henkirikoksentekijät poikkeavat tuomioistuimessa erilaisina rikoksentekijöinä, kuin päivittäin tuomitut. Usein tällaisista rikoksista tuomitut ovat iäkkäämpiä, heillä on takanaan raskas rikosura ja ovat vaikeasti alkoholisoituneita. Henkirikoksiin syylistyneet ovat useimmiten moniongelmaisia sosiaalisesti, että psyykkisesti. (Lappi-Seppälä & Nuutila 2002, 747.)

Rikoslaissa mainitaan, että kuolemantuottamuksesta on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi, joka huolimattomuudellaan aiheuttaa toisen ihmisen kuoleman. (Rikoslaki 578/1995 21:8 §.) Laissa ei ole tarkemmin määritelty tai rajattu tekotapoja, jotka johtavat kuolemantuottamukseen. (Lappi-Seppälä & Nuutila 2002, 782.) Rikoksentekijä on tuomittava törkeästä kuolemantuottamuksesta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi vankeuteen, jos kuolema on aiheutettu törkeällä tavalla ja törkeällä huolimattomuudella. Kokonaisuutena rikos on törkeä. (Rikoslaki 578/1995 21/9 §.)

Rikosprosessi etenee vaiheittain, tapahtumasarjana. Tapahtumasarja alkaa rikosilmoituksesta päätyen oikeudenkäyntiin tuomioistuimessa. Tuomioistuimessa henkilölle määrätään rangaistus tai hänet todetaan syyttömäksi. Rikosilmoituksen voi tehdä viranomaisille puhelimitse, kirjeitse tai henkilökohtaisesti poliisiasemalla. Monimutkaisissa rikoksissa on suotavaa mennä tekemään rikosilmoitus suoraan poliisilaitokselle, jotta poliisi saa kattavaa ja hyödyllistä tietoa ja voi käynnistää esitutkinnan. Ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen täytyy olla varma, että poliisissa on toimivalta eli velvollisuus ja oikeus toimia tilanteessa. Rikosilmoituksen täytyy vastata tarkkoihin kysymyksiin, esimerkiksi: ”Miten tapahtumat alkoivat?”, ”Kuka tai keitä epäillään?”. Kuitenkin moniin kysymyksiin saadaan tarkempia vastauksia ja jotkut kysymyksistä selviävät vasta esitutkinnan aikana. Rikosilmoituksen voi tehdä henkilö, jolla on tietoa rikoksesta tai on uhrin lähiomainen, edustaja ja rikoksen nähnyt todistaja. Yleensä rikosilmoituksen tekee asianomistaja eli rikoksessa ollut uhri. (Elfgrén, Juntunen & Norppa 2007, 69-70)

Esitutkinnaksi kutsutaan tullin, poliisin tai rajavartiolaitoksen toimintaa, sillä varsinaisen tutkinnan oikeusjärjestelmässämme tekee tuomioistuin. Tarkoituksena esitutkinnassa on selvittää rikokseen syyllistynyt, mitä on tapahtunut ja mitä vahinkoa rikos on aiheuttanut ja missä olosuhteissa rikos on tehty. Esitutkinnassa selvinneet asiat tarvitaan rikoksen tutkintaan tuomioistuimessa. Esitutkintalain mukaan esitutkinnassa epäiltyä on kohdeltava puolueettomasti ja on otettava huomioon syyllisyyttä ja syyttömyyttä olevat todisteet. Tärkeimpänä tavoitteena esitutkinnassa on aineellisen totuuden selvittäminen, jonka vuoksi esitutkintaviranomainen saa käyttää apunaan pakkokeinoja, joista päättää poliisi. Pakkokei-

noja ovat esimerkiksi kotietsintä, pidättäminen ja matkustuskielto. Vakavissa rikoksissa poliisi voi pyytää tuomioistuinta vangitsemaan epäillyn. Lisäksi tuomioistuin päättää myös vakuustakavarikosta, televalvonnasta, telekuuntelusta ja hukkaamiskiellosta. Vakuustakavarikossa tuomioistuin määrää takavarikoitavaksi epäillyltä omaisuutta, jolla turvataan korvausten tai sakon maksaminen. Hukkaamiskiellossa jonkin esineen hallussapitäjää kielletään hukkaamasta kyseistä tavaraa tai esinettä, kunnes toisin on päätetty. Erityisen törkeän rikoksen selvittämiseksi poliisi voi ottaa tuomioistuimen päätöksellä käyttöönsä telekuuntelun, joka on sama asia kuin puhelinkuuntelu. (Elfgren ym. 2007, 71-72)

Syyteharkintaa varten esitutkintapöytäkirja siirtyy syyttäjälle esitutkinnan valmistuttua. Syyteharkinnassa syyttäjä tekee päätöksen, että nostaako hän epäiltyä vastaan syytettä. Syyte on kuitenkin nostettava, jos on olemassa todennäköisiä syitä epäillyn syyllisyyteen, tämän jälkeen syyttäjä jättää oikeudelle haastehakemuksen vaatimuksineen. Haastehakemus etenee tuomioistuimelta epäillylle, jonka jälkeen epäiltyä kutsutaan vastaajaksi. Poliisinkanta rikoksesta ei sido syyttäjää olemaan samaa mieltä. Hänen täytyy olla ratkaisussaan itsenäinen, eikä ottaa määräyksiä tai ohjeita ulkopuolisilta. Syyttäjän tehtäviin kuuluu ratkaista, mitkä asiat päätyvät tuomioistuimeen. Lopullisen päätöksen tekevät tuomioistuin, joita sitoo voimassa oleva oikeus. Ulkopuoliset tahot eivät voi puuttua tuomioistuimen ratkaisuihin ja heidän riippumattomuudestaan määrätään perustuslaissa. Tuomioistuimessa puheenjohtaja lukee tuomion. (Elfgren ym. 2007, 74-77, 79.)

Rangaistuksia voidaan antaa tuomioistuimessa samastakin rikoksesta monia erilaisia. Rikosasioista voidaan kummankin osapuolen suostumuksella selvittää sovittelulla, joka on vapaaehtoista ja maksuton vaihtoehto verrattaessa oikeudenkäyntiin. Sovittelussa rikoksen uhri ja epäilty voivat tavata toisensa puolueettoman sovittelijan läsnä ollessa, luottamuksellisesti. Sovittelu sopii lasten ja aikuisten tekemien rikoksien selvittelyssä. Tyypillisiä rikoksia sovitteluun ovat vahingonteot, varkaudet ja pahoinpitelyt. Mitä vakavammasta rikoksesta on kysymys, sitä huonommin se soveltuu sovitteluun. (Elfgren ym. 2007, 80-81.)

Rikoksista voidaan määrätä sakkoja, joita on kolmea erilaista: rikesakko, rangaistusmääräyssakko ja sakko. Lisäksi on käytössä myös yhteisösakko, joka koskee erilaisia yrityksiä, järjestöjä ja säätiöitä. Sakko tuomitaan päiväsakkoina eli mitä vakavammasta teosta on kyse, sitä suurempi on päiväsakon maksu. Päiväsakon suuruus määräytyy tuomitun varallisuuden ja tulojen myötä. Lain mukaan suurin päiväsakkojen lukumäärä on 120 päiväsakkoa. Päiväsakko voi olla minimissään 6 euroa. Rikesakkoja voidaan määrätä lievistä rikkeistä ja ne ovat kiinteitä sakkorangaistuksia, pääsääntöisesti rikesakot ovat käytössä tieliikenne rikkomuksissa. Rangaistusmääräyssakkoa voidaan käyttää yksinkertaisissa rikkomuksissa. Poliisi kirjoittaa maksulappujen kera rangaistusvaatimusilmoitukset. Rangaistusvaatimuksia voidaan vastustaa, tällöin seuraa esitutkinta, syyteharkinta ja asia voi edetä käräjäoikeuteen. (Elfgren ym. 2007, 81-83.)

Yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita nuorelle, jos syytetty suostuu yhdyskuntapalveluun ja syytetyn odotetaan suoriutuvan palvelusta. Yhdyskuntapalvelua voidaan määrätä henkilölle, jos rikoksesta on tuomittu enintään kahdeksan kuukauden vankeusrangaistus, tällöin nuori voidaan tuomita yhdyskuntapalveluun ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Kuitenkin yhdyskuntapalvelua voidaan määrätä vankeusrangaistuksen lisärangaistuksena, pituudeltaan enintään 90 tuntia. Yhdyskuntapalvelu on yleinen rangaistus, joka sisältyy rikoslakiin ja sitä voidaan tuomita vähintään 14 tuntia ja enintään 240 tuntia. Rikosseuraamuslaitos arvioi henkilöiden soveltuvuutta suorittaa yhdyskuntapalvelua, joka on valvonnan alaisena tehtävää yleishyödyllistä palkatonta työtä vapaa-aikana. Tavallisimpia yhdyskuntapalveluksen töitä ovat keittiötoimintaan tai kiinteistöhoitoon liittyvät tehtävät. (Rikosseuraamuslaitos 2015.)

Vankeusrangaistuksia voidaan tuomita elinkautisena, että määräaikaisena. Määräaikainen vankeusrangaistus on vähintään 14 päivää mutta enintään määräaikainen vankeusrangaistus on 12 vuotta. Määräaikaisuus voi kuitenkin vaihdella mutta rikoksien täytäntöönpannassa vankeusrangaistuksien yhteenlaskettu tuomio ei voi olla pitempi kuin kaksikymmentä vuotta. Ehdolliseksi vankeusrangaistukseksi voidaan määrätä enintään kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus, kuitenkin sen lisäksi voidaan nuorelle tuomita sakkoja tai yhdyskun-

tapalvelua 14-90 tuntia, jos ehdollinen vankeus on yli kahdeksan kuukautta. (Rikosseuraamuslaitos 2015.)

Ehdollisen vankeuden koeaika on enintään kolme vuotta ja vähintään yhden vuoden, jos nuori tekee koeaikana uuden rikoksen, hänet voidaan tuomita ehdottomaan vankeuteen. Rikosseuraamuslaitos vastaa valvonnan järjestämisestä, jota käytetään ehdollisen vankeuden tehosteena, jos nuori on tehnyt rikoksen ollessaan alle 21-vuotias. (Rikosseuraamuslaitos 2015.) Valvonnassa arvioidaan nuoren valvottavan tarpeita, voimavaroja ja riskejä koskien hänen elämäntilannettaan. Rikosseuraamuslaitoksen työntekijä ja valvottava laativat rangaistusajan suunnitelman, jossa on määriteltynä valvonta-ajan keinot ja tavoitteet. Suunnitelman mukaisesti valvontakäynneillä käydään erilaisten teemojen kautta tehtäviä, harjoituksia ja keskustelua valvottavan kanssa. Valvonnan tarkoituksena on pyrkiä tukemaan valvottavaa hänen omissa muutospyrkimyksissään joko yhdessä, tai lisäksi mukana voi olla valvottavan läheisiä tai eri viranomaisia. (Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Ehdollisena vankeusrangaistuksena voidaan tuomita alle kahden vuoden pituinen tuomio. Vankeusrangaistuksen pituuden ja koetusajan määräävät käräjäoikeus. Koetusajan kesto on yhdestä kolmeen vuoteen. Tällöin tuomittu ei joudu vankilaan mutta tuomitun tehdessä koetusajalla rikoksen, josta määrätään vankeusrangaistus, hänen voidaan määrätä lisäksi kärsittäväksi vankilassa myös aikaisempi ehdolliseksi asetettu rangaistus. Ehdottomia vankeusrangaistuksia ovat aina yli kahden vuoden pituiset vankeusrangaistukset. Ehdottomat vankeusrangaistukset ovat alle 18-vuotiaille harvinaisia ja niitä tuomitaan vain poikkeustapauksissa. Pääsääntöisesti elinkautinen vankeusrangaistus tarkoittaa sitä, että tuomittu on vankilassa elämänsä loppuun asti. Vankeusrangaistus voi elinkautisvangeilla päättyä tasavallan presidentin armahtaessa. 15 vuoden vankeusajan jälkeen lähes kaikki elinkautisvangit on armahdettu vapaaksi. (Elfgrén ym. 2007, 83.)

Rikoslakiin sisältyy nuorisorangaistus, joka on 15-17-vuotiaille tarkoitettu rangaistus. Ankaruudeltaan nuorisorangaistusta voidaan verrata ehdolliseen vankeuteen. Nuorisorangaistus on ajankohtainen nuorelle, kun sakko katsotaan

liian lieväksi rangaistukseksi ja ehdoton vankeus liian ankaraksi. Nuorisorangaistusta voidaan tuomioistuimen toimesta määrätä neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen. Rikosseuraamuslaitos toimeenpanee nuorisorangaistuksen ja heidän kauttaan nuoren valvojana toimii rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Se sisältää sosiaalisia toimintakykyjä edistäviä ohjelmia ja tehtäviä, valvontaa ja työelämään perehtymistä. (Rikosseuraamuslaitos 2016.) Nuorisorangaistusta koskee myös laki, jossa eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään nuorisorangaistusta koskevat asiat. Vastaajaa on kuultava henkilökohtaisesti ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista. (Laki nuorisorangaistuksesta 1196/2004 1§.)

Rikos voi jäädä rankaisematta tai jotkin asiat voivat lieventää rangaistusta, vaikka teko ei olekaan sallittu, jotkin seikat voivat poistaa tai vähentää rangaistavuutta. Tällaisia ovat esimerkiksi, kun rikosoikeudellinen vastuikäraja alkaa 15 vuodesta, joten alle tämän ikäisiä ei voida rangaista vankeudella, nuorisorangaistuksella tai sakolla. Vastuikärajan alapuolella olevat henkilöt ovat kuitenkin velvollisia korvaamaan aiheuttamiaan vahingoita sovittelulla, joka sopii myös alle 15-vuotiaille tai lastensuojelun toimenpiteillä. Lastensuojelulliset toimenpiteet ovat ajankohtaisia silloin, jos nuori käyttää päihteitä tai rikos on sen verran suuri. Keinoina lastensuojelulla on sijaishuoltoon sijoittaminen tai huostaanotto, jos ne ajavat nuoren etua. 15–17-vuotiaille ei sovelleta samaa rangaistusasteikkoa kuin täysi-ikäisille. Heille rangaistusasteikosta vähennetään $\frac{1}{4}$. Teosta ei rangaista tai rangaistusta voidaan lieventää, jos kyseessä on ymmärrystä vailla oleva henkilö. Tuomioistuin määrää tällaisissa tapauksissa tekijän mielentilatutkimuksiin, jonka jälkeen tuomioistuin päättää tuomiosta. Rangaistuksen lieventämiseen voi vaikuttaa myös kun kyseessä on ollut tapaturma, jolloin henkilö ei ole millään tavalla suunnitellut tai pyrkinyt tapahtuneeseen. (Elfgrén ym. 2007, 84-86, 88.)

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Taustatiedot

Ensimmäinen teemani oli taustatiedot, jonka tarkoituksena oli selkeyttää haastateltavien koulutus, työkokemus ja miten nuoret rikoksentekijät näkyvät heidän työarjessaan. Tämän teeman avulla myös selvitettiin, että painottuvatko jotkin rikollisuuteen johtavat taustatekijät heidän työssään erityisesti. Tein haastatteluni neljälle rikosseuraamusalan työntekijälle.

Kolme haastateltavista olivat koulutukseltaan sosionomeja. Haastateltavillani oli kaikilla pitkä työkokemus takana erilaisista sosiaali- ja terveysalan töistä ja heidän työnkuvansa oli tälläkin hetkellä melko laaja.

H1: ”Meillä työntekijät ovat sekatyömiehiä, elikkä päihde, sosiaali-, mielenterveys- ja perhetyötä. Tavallaan meidän työhön kuuluu koko ihmisen elämänkaari.”

H4: ”Rangaistusajan suunnitelmien laatiminen, valvontarangaistus, yhdyskuntapalvelu, ehdonalaisesti vapautuneitten valvonta ja ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Ja sitten samaten lausuntojen laatiminen nuorista rikoksentekijöistä, soveltuvuus yhdyskuntapalveluun eli arvioidaan se soveltuvuus yhdyskuntapalveluun ja sitten ns. Nuorten seuraamusselvitys. Samaten täytäntöönpanovastuu eli se alkaa se kaari, että tehdään ekana lausunto ja mikäli henkilö saa sen rangaistuksen ja vastaa toimeenpanosta.”

Työnkuva vaihteli hieman johtuen haastateltavien työpaikoista mutta paljon oli yhtäläisyyksiäkin. Heidän työnkuvansa oli työpaikasta riippumatta laaja.

Esitin haastateltaville kysymyksen, että ”Miten nuoret rikoksentekijät näkyvät arjessasi?” Haastateltavat henkilöt toivat esille, että nuoria rikoksentekijöitä näkyy heidän arjessaan melko vähäisesti.

H1: "Aika vähän niitä on kyllä täällä. Alle 21- vuotiaita on muutamia vankilassa."

H4: "Tällä hetkellä nää ehdollisesti rangaistut nuoret on tavallaan aika vähäinen määrä näistä seuraamuksiin tuomituista tai oikeastaan se on ollut jo pitkänki aikaa sitä. Oon itekki aatellu, että on ollut edeltävät kymmenenkin vuotta jo niin hyvässä kunnossa Suomen nuoriso, että ne vähäisissä määrissä täällä näkyy."

4.2 Henkeen kohdistuvat rikokset

Yksi haastattelun teemoista oli henkeen kohdistuvat rikokset. Tällä teemalla pyrittiin selvittämään millaisia henkeen kohdistuvia rikoksia esiintyy ja millainen käsitys haastateltavilla on alueellisista eroista. Painottuvatko rikosnimikkeet Lapin-alueella toisin, kuin muualla.

Haastateltavani olivat Lapin alueelta ja heidän vastauksissaan tuli esille, että nuoret henkirikoksenteijät eivät ole kyseisellä alueella yleisiä mutta heidän työurallaan on tullut vastaan muutamia. Muutama työntekijä painotti, että nuoria henkirikoksenteijöitä voi heidän työpaikassaan näkyä vähemmän myös silti, koska heillä on tarkka raja päihteettömyyteen.

H1: "Joitakin vuosikymmeniä sitten, kun tulin tänne töihin, silloin oli muutama nuori, joka oli tappanut omat vanhempansa mutta siitä on kyllä kauan aikaa."

H1: "Mutta meidän työssä täällä ei näy niin näy henkeen ja terveyteen koskevia rikoksia. Tai väkivaltaisia ja vakavia tappeluita on ja ne yleensä liittyykin sitten alamaailmaan, päihteidenkäyttöön."

H2: "Ei ketään sellaista, jotka olisivat murhanneet tai tahallista kuolemantuottamusta."

Kaikki neljä haastateltavaa mainitsivat, että heidän työssään ei paljon tule esille henkirikoksia. Yksi haastateltavista mainitsi, että suomalaiset henkirikokset ovat pikaistuksissaan tai päihtyneenä tehtyjä.

Pohjoisessa yleisesti rikollisuudessa näkyy se, että rikoksia tehdään johtuen pitkistä välimatkoista ja huonoista kulkuyhteyksistä. Haastateltavan mukaan pohjoisessa on paljon rattijuopumuksia ja moottorikulkuneuvojen luvattomia käyttöönottoja, verrattuna isoihin kasvukeskuksiin. Henkirikoksia ajatellen etelässä voi näkyä jengiytymistä. Pohjoisessa ei, sillä väkimäärät ovat pienempiä.

H3: ”Minulla on kuitenkin sellainen kuva, että nuorten tekemät henkirikokset ovat valtaosiltaan sellaisia ”ei harkittuja”.”

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että vakavilla rikoksilla ei tavoitella aineellista hyvää. Aineellista hyvää tavoitellaan esimerkiksi myymälävarkauksissa. Henkirikoksiin ei kenenkään haastateltavan mielestä liity aineellista tavoitetta.

H2: ”Mitä minulla on tullut käsitys tämän aikana, ehkä ne ovat vain sellaisia äkkinäisiä.”

H1: ”Käsilaukun ryöstöillä voidaan esimerkiksi tavoitella vaikka huumerahaa, mutta siinä voidaan sitten vahingossa myös vahingoittaa ihmistä.”

H3: ”Nämä tapaukset mitä mulla on nyt muistikuvia näistä nuorten tekemistä henkirikoksista, niin ei liity aineellisen hyvän tavoittelua.”

H4: ”Mie voisin semmosta sanoa, että ei ehkä aineellista mutta tällaiset näpistykset voivat olla aineellisia, silloin ei ymmärretä syyseuraus-suhdetta.”

Haastateltava 4 mainitsee, että hänen työssään nuorten tekemät rikokset eivät ole olleet suunniteltuja. Humalapäissään tehtyjä. Haastateltava toteaa, että syr-

jäytyneet miehet, jotka yhdessä ryyppäävät, jolloin tilanne saattaa karata käsistä ja joku voi joutua henkirikoksen uhriksi.

Kaikkien neljän haastateltavan työssä on tullut pääsääntöisesti vastaan impulsiivisia henkirikoksia, eli ei tarkkaan suunniteltuja. Haastateltava 2 mainitsee, että ryöstöt ja murrot ovat jonkun verran suunniteltuja.

”Kyllä mulla semmoinen tunne on, että valtaosahan suomalaisista henkirikoksistahan on jonkunlaisessa päihtymyksessä tehtyjä tai sitten, ehkä juuri semmoisen koetun vääryyden kostamisia.” (H3)

”Kyllä minun käsittääkseni, minun kohdalle ei ainakaan ole tullut sellaista, että olisi ollut se suunnitelmallisuus mukana.” (H4)

Vaatii ihmiseltä kylmähermoisuutta ja empatiakyvyttömyyttä, että pystyy suunnittelemaan ja harkitsemaan harkitun murhan. Ihminen voi kokea olevansa parempi ja oikeutettu tekemään henkeen kohdistuvan rikoksen, tietynlainen ylemmyden tunne.

Rikosten toistuvuudessa haastateltava 3 ja 4 mainitsivat, että tehdessä henkirikoksen ikäluokassa 15-21 vuotta on lähes mahdotonta tehdä uutta henkirikosta, sillä nuori otetaan esitutkinnallisista syistä vankeuteen ja syyllistyessään henkirikokseen vapautuu vasta lähempänä 30 vuotta. Pienemmät rikokset voivat kuitenkin toistua.

Oikeusjärjestelmä on hidas, jonka vuoksi nuoret hankkivat väliajalla eli odottaessaan tuomiota uusia rikoksia, kun kyse on pienimmistä rikoksista. Haastateltava 3 totesi, että henkirikoksiin syyllistyneet ovat marginaaliryhmä, jotka eivät usein pala heidän asiakkuuteen, on olemassa myös sellaisia rikoksenuusijoita, jotka eivät osaa enää ajatella pärjäävänsä muuten.

Uurit valikoituvat yleensä tuttavapiiristä, usein samasta päihdeporukasta. Jotkut saattavat hankkia itselleen statusta kaupungilla, silloin uhri voidaan valita satumanvaraisesti. Heillä tuomitut olivat kuitenkin pääsääntöisesti lähipiiristä vali-

koineet uhrinsa. Uhrit valikoituvat myös lähipiiristä ja usein tekohetkellä uhri ja tekijä ovat päihteidenkäytön alaisena.

H3: ”Monestihan kyllä, kun lukee esimerkiksi lehtitietoja tai oikeudenpyyntökirjoja henkirikosten osalta, kyllähän se on niin, että ollaan oltu ensin porukassa tai ollaan törmätty ja jollakin tavalla tunnetaan tai tiedetään toinen. Hyvin harvoin se kohdistuu täysin vieraaseen ihmiseen.”

Haastateltava 4 oli kuitenkin sitä mieltä, että uhrit valikoituvat sattumanvaraisesti, eikä lähipiiristä.

H4: ”Sehän voi olla ihan sattumanvaraisesti. Kyllä ne useimmiten on sattumanvaraisia”

4.3 Rikollisen käyttäytymisen yhteiskunnallisia taustatekijöitä

Opinnäytetyön pääajatuksena oli selvittää millaiset taustatekijät vaikuttavat siihen, että mikä saa nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia. Yhtenä teemana oli siis taustatekijät rikolliselle käyttäytymiselle, jossa oltiin jaettu taustatekijät yhteiskunnallisiin, yhteisöllisiin ja yksilöllisiin tekijöihin.

Haastateltavat pohtivat miten yhteiskunta vaikuttaa nuoren rikolliseen käyttäytymiseen ja kaikkien haastateltavien vastaukset täydensivät toinen toisiaan.

H1: ”Yhteiskunta tuottaa omalla järjestelmällään huono-osaisuutta ja rikollisuutta.”

H1: ”Lama, kun lapsiperheiden elämää kiristetään, niin silloin se tarkoittaa sitä, että talous heikkenee perheellä ja päihdeongelmat yleistyvät ja sitä kautta sitten lasten heitteillejätto lisääntyy, lastensuojelun voimavarat ovat riittämättömät.”

Haastatteluissa nousi esille sosiaalinen asema, jonka vaikutus näkyy eriarvoistumisen kautta osassa väestöä.

H3: ”Perustarpeet on tyydytetty kyllä varmaan valtaosalla, että se on hyvin pieni osa meidän kansasta, joilla se ei ole tyydytetty mutta sitten se, että mikä saa heidät tekemään rikoksia saavuttaakseen parempaa.”

Syrjäytyminen vaikuttaa rikollisuuteen, joko selkeästi tai edes välillisesti. Haastateltava 3 mielestä rikollisuus syrjäyttää, eikä toisinpäin.

”En haluaisi niitten välille vetää yhtäläisyysmerkkiä, sen syrjäytymisen ja rikollisuuden” (H3)

Nuorten jäädessä pois kouluelämästä on vaikutusta nuoren elämään. Ryypätään ja rellestetään ja sitten sattuu ja tapahtuu. Haastateltava 1 ja 2 olivat sitä mieltä, että syrjäytyminen ja rikollisuus tukevat toinen toisiaan.

H1: ”No nehan ylläpitävät sitä”

H2: ” Ei ole muuta tekemistä, ryypätään ja rellestetään”

Kouluttamattomuus vaikuttaa nuoren tulevaisuuteen vahvasti. Kouluttamattomuus ja työttömyys johtavat pieniin rikoksiin, mutta jatkuessa työttömyyden pitkempään, se voi aiheuttaa jo vakaviakin rikoksia.

”Jos nuorelta puuttuu tulevaisuuden näkymät ja toivo, niin silloin ollaan menossa alaskäsin” (H4)

Nuorella on tärkeää olla jatkumo: peruskoulu, koulutus ja koulutuksen jälkeen työ.

4.4 Rikollisen käyttäytymisen yhteisöllisiä taustatekijöitä

Yhteisöllisissä taustatekijöissä jokaiselta haastateltavalta nousi esiin perheen ja kaverien vaikutus nuoren rikollisuuteen. Haastateltavista kolme nosti esille perheen vaikutuksen. Haastattelussa ilmeni, että vanhempien päihde- tai mielen-terveysongelmilla on merkitystä nuoren rikollisuuteen. Yksi haastateltavista kuitenkin mainitsi, että perheen rooli ei kuitenkaan ole mitenkään yleistettävissä.

H2: ”On niitä poikkeuksiakin, että saattaa kotona olla kaikki OK, ei se aina niin ole.”

Nuorilla rikoksentekijöillä puuttuu tietyllä tavalla tai tasolla vanhemmuus. Vanhemmat ovat voineet olla päihderiippuvaisia tai jatkuvasti töissä.

Kaksi haastateltavista mainitsivat yhteisöllisyyden puutteen ja vanhemmuuden puutteen.

H3: ”Ihminen ei koe kuuluvansa, niin hän ei koe tekevänsä pahaa omalle joukolleen. Se on osattomuuden ja yhteisöllisyyden puutetta. Se on vanhemmuuden puutetta.”

H3: ”Rikollisuuteen liittyy osattomuuden ja yhteisöllisyyden tunteen puutetta.”

Ihminen haluaa aina kuulu johonkin yhteisöön. Yhden haastateltavan mielestä vanhemmuuden puute vaikuttaa nuoren toimintaan ryhmässä. Ihminen ei opi kantamaan vastuuta ja olemaan rehellinen omalle yhteisölleen.

Vahvasti esiin nousi kaverien merkitys. Kaverit valikoituvat ja kavereita valikoidaan itsensä ympärille jo pienestä pitäen. Kaverien valintaa ohjaavat kotoa opittu perusluottamus, perusturva ja näiden kokemusten kautta opitut omat valinnat.

H1: ”Kyllä me tiedetään, että jos vapautetaan vanki samaan kaveripiiriin, josta se on tänne tullut, ei meillä ole odotukset silloin kauhean korkealla.”

Päihteet, rikokset ja kaverit muodostavat ”pyhän kolminaisuuden”. Paletti horjuu, jos jokin näistä asioista otetaan pois. Haastateltava kertoo, että teko ei ole aina sama asia kuin persoonallisuus. Rikoksentekijöillä on samat ihmisyydenalkeet ja ominaisuudet.

Pienillä paikkakunnilla lapsilla voi olla vaikeaa päästä yhteisöön mukaan, sillä jos jokin sukunimi voi leimata nuoren.

H3: ”Uusi sukupolvi joutuu siihen tilanteeseen, että se kokee osattomuutta, ei pääse mukaan yhteisöön ja siellä on syynä niin kuin heidän vanhempien pahat teot.”

Rikollisuus periytyy, sillä lasta on kasvatettu tietyillä malleilla. Kotoa saa kasvatustmallin.

HS4: ”Ei geeneissä, sosiaalisena perimänä. Ihminen oppii malliopimisen kautta.”

Henkirikoksia tehdään enemmän ryhmässä kuin yksin. Haastateltava 3 mainitsi, että hänen mielestään henkirikoksissa on aina ollut toinen osapuoli ikään kuin antamassa lupaa ja oikeutta toisen toiminnalle. Ryhmän lähtiessä mukaan jälki on pahempaa kuin silloin, jos nuori tekisi henkirikoksen yksin.

H3: ”Joo kyllä siinä on aina ollut vähintään yksi kaveri jotenkin niin kuin antamassa tosiaan sitä lupaa tai jotenkin, ehkä yllyttämässä.”

H2: ”Mitä minulle on tullut vastaan niin enimmäkseen porukalla ja siinä on syntynyt jotain..”

Yksi haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että henkirikoksia tehdään yksin, johtuen ajattelemattomuudesta ja ne ovat sattumanvaraisia tapahtumia.

4.5 Rikollisen käyttäytymisen yksilöllisiä taustatekijöitä

Haastateltava 3 sanoi, että päällimmäisenä taustatekijöistä hänen työkokemuksessaan nousee luultavasti päihteet. Henkirikoksia tehdään tässä maailmassa hänen mukaansa päihtyneenä ja hetkellisessä pikaistuksissa. Haastateltava 4 totesi, että jos nuoruuden ajan yhteisö on mennyt jollakin tavalla huume-yhteisöksi tai rikoskeleväksi yhteisöksi, mistä on haettu yhteenkuuluvaisuuden tunnetta, joillakin on sosiaalista perimää.

Nuoria henkirikoksen tekijöitä ei voida laittaa tiettyyn sabluunaan.

H4: ”Kaikista ei tuu tappajia, kaikista ei tuu murhaajia, mutta joku asia siinä elämänpolulla on saanut aikaan sen, että haluaa antaa takaisin.”

Edeltävään lauseeseen eivät mene sattumanvaraiset henkirikokset, vaan suunnitelmalliset. Sabluunoita on monia.

Haastatteluissa yksilöllisiin taustatekijöihin mainittiin erilaisia sairauksia, tiettyjä luonteenpiirteitä ja puutteellisia ongelmanratkaisutaitoja. Ei ole nähty oikeanlaisia tapaa ratkaista ongelmia. Perheen vaikutus tuli esille myös yksilöllisissä taustatekijöissä.

”Yksi lapsi oli saanut ihan pienestä asti remmistä ja edelleen pelkää isän pahoinpitelyä. Perheväkivaltaa pidetään perheen sisällä normaalina. Nuori oli hyvin ihmeissään kun sanoin, ettei hänen isänsä voi häntä lyödä.” (H1)

Päihteiden käytön vaikutus rikollisuuteen nousi esille kaikissa haastattelussa.

H3: ”Päihteet, joka lisää sitä, että se on sellaisessa hetkellisessä mielijohteessa harkitsematon, äkkipikaistuksissaan tehty.”

Päihteet vaikuttavat rikolliseen käyttäytymiseen. Päihteet ovat henkirikoksissa harkintaa alentavia, ei ajatella tekojensa seurauksia. Alkoholi nousi vahvimmaksi vaikuttavimmaksi päihteeksi henkirikoksissa.

”Kyllä Suomessa on viina.” (H1 & H2)

”Alkoholi on ykkönen mutta huumausaineet tietenkin osiona. Edelleen on alkoholi suurin ja merkittävin päihde.” (H4)

Eivät nuoret välttämättä ole edes vakavasti päihdeongelmaisia, jotka tekevät vakavia rikoksia. Kemi-Tornio alueella on esiintynyt ennen doping-aineita, joka oli joitakin vuosia sitten nuorten keskuudessa ”muotia.” Hänen (H1) mukaansa doping-aineet näkyvät kyllä väkivaltarikoksissa. Alkoholi on ykköspäihde mutta laittomista päihteistä amfetamiini ja lääkkeet.

Nuorena uskoo, että ”minä selviän kaikesta”. Ei ymmärretä sitä, että ollaan tekemässä jotain peruuttamatonta.

Nuorilla on vääränlainen minäkuva, jotta he pystyvät satuttamaan toista ihmistä. Nuorella on tietynlaisia ylimielisyyden tunteita. Harva vakavan väkivalta rikoksen tehnyt katu tekoaan. Haastateltava 4 mielestä nuorella on hylätyksi tulemisen pelko, joka on yhteydessä huonoon itsetuntoon.

”Yksi sadasta katu henkirikosta, ikävä kyllä. Jollakin tavalla toinen on aina ansainnut sen.” (H1)

”Ehkä nuorissa on se, että puuttuu kyky ja yleensäkin varmaan niillä ihmisillä, jotka syyllistyvät surmiin, murhiin ja tappoihin, ehkä he ovat jollakin tavalla todella yksiselitteisiä suoraviivaisia ihmisiä. Sää oot tehnyt pahasti, se pitää sulle kostaa ja, ehkä sen koston mentaali on siellä taustalla.” (H3)

Haastattelussa ilmeni, että lievästi kehitysvammaisia tuomitaan vankilaan ja niitä näkyy myös rikoksentehtäjäissä. Rikoksentehtäjäissä on joukossa myös älyttömän älykkäitä. Älykkäät voivat turhautua koulujärjestelmään, jota kautta voi olla pieni polku myös rikollisuuteen.

Nuoren ikä ja sukupuoli nousi haastatteluissa esille siten, että aktiivisin vaihe rikollisuudessa on nuoren ollessa parikymppinen. Haastateltava 1 mielestä rikosura alkaa näkyä noin 13-14 –vuotiaana. Haastateltava 3 vastasi, että hänellä on ollut nuoria vähän ikäluokassa 15-17 vuotta, enemmän 17-21 vuotiaita. Kuitenkin tämäkin haastateltava mainitsi, että rikoshistoria on monella alkanut jo nuorena. Haastateltava 3 mielestä 15-vuotias syyllistyy henkirikokseen merkittävällä tavalla vähemmän, kuin vaikka 18-vuotias.

Haastateltava 3 ja haastateltava 4 olivat sitä mieltä, että miespuolinen tekee henkirikoksen on paljon suurempi kuin naispuolinen.

”On äärimmäisen paljon todennäköisempää, että mies tekee henkirikoksen kuin nainen.” (H3)

Haastateltava 4 mainitsi, että tytöt laitetaan jo pienestä pitäen kiltintytönmuottiin ja tytöistä kasvatetaan huolehtivia, ymmärtäväisiä ja opetetaan hoivaamaan ja ottamaan vastuuta. Pojat taas saavat tehdä vaikka mitä ilman, että kukaan ”kohottaa kulmakarvojaan”.

*H4: ”Pojat eivät välttämättä aina ymmärrä missä menee se raja-
maasto, rikollinen käyttäytyminen, että tulee sitten se lainsäädäntö
vastaan.”*

Kaksi haastateltavista olivat kuitenkin sitä mieltä, että naiset tekevät vakavia rikoksia. Vähemmän suhteessa miehiin verrattuna. Haastateltava 1 mainitsi, että hänen ollessaan töissä vuoden toisessa rikosseuraamusalan työpaikassa, silloin tytöillä oli enemmän henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia kuin pojilla.

H1: ”Tytöillä voi olla se, että haluavat näyttää sitä kovuutta väkivallan tekemisellä.”

H2: ”Oli yksi tutkimus tehty, jossa oli, että naiset eivät tee pieniä rikoksia niin paljon, vaan niistä oli aika vakavia osa.”

Jos nainen on jollakin tavalla joutunut huumemaailmassa seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, sen jälkeen on kykeneväinen tekemään vakaviakin väkivaltaisia tekoja. Tytön ja naisen asema rikollisessa maailmassa on heikko.

Nuoret rikoksentekijät ovat voineet olla itsekin uhreina. Nuorilla on hylätyksi tulemisen pelkoa, väkivalta- ja perheväkivaltataustaa. Nuoret ovat voineet joutua kovan kohtelun kohteeksi, joka on luonut katkeruutta ja he voivat verkostoitua muiden samankaltaisten nuorten kanssa. Haastateltava toteaa, että tärkeintä on miten lapsi kokee oman minä-kuvansa ja kuinka merkitykselliseksi hän tuntee olonsa perheessä.

H4: ”Pieni lapsi alkaa jo vauvasta asti aistimaan ympäristöä, että onks se hylkäävä vai hyväksyvä. Sitä kautta se alkaa luomaan omaa minä-kuvaansa.”

Haastateltava 3 mainitsee, että hänellä ollut esimerkki-nuori ei ollut kokenut minkäänlaista uhriutumisen kokemusta mutta hänen antamassaan esimerkissä nuori oli katunut tekojaan. Nuoret voivat kokea olevansa yhteiskunnan uhreja eli tuntevat osattomuutta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastateltavien vastauksista selvisi, että henkirikokset eivät ole Lapin alueella yleisiä mutta niitä on kuitenkin tullut haastateltavien työuran aikana vastaan muutamia. Yleisesti pohjoisessa rikollisuudessa voi näkyä huonoista kulkuyhte-yksistä ja pitkistä välimatkoista johtuvat ongelmat. Haastateltava mainitsi, että pohjoisessa näiden tekijöiden vuoksi voi mahdollisesti näyttäytyä esimerkiksi paljon rattijuopumuksia. Täten näistä tuloksista voidaan päätellä, että Etelä-Suomessa rikokset ovat erilaisia, sillä julkinen liikenne ja väkimäärä näyttäyty-vät eri tavoin. Kokonaisvaltaisesti Suomessa tapahtuu henkirikoksia noin 150 vuosittain ja ne ovat pääsääntöisesti poikkeuksellisia rikoksia. (Lappi-Seppälä & Nuutila 2002, 747.)

Sosiaalista asemaa määrittelevät muun muassa koulutus, varallisuus ja tulot. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016.) Rikoskäyttäytymiseen vaikuttaa alhai-nen sosiaalinen asema. Paineteorian mukaan yksilöllä on sitä suurempi rikosalt-tiuden riski, mitä huonompi on yksilön sosiaalinen asema. (Kivivuori 2013, s.154-155.) Haastateltavien vastauksista voidaan havaita, että sosiaalinen asema on nyky-suomessa perustarpeita ajatellen tyydytetty hyvin, mutta osalla huono sosiaalinen asema saa tekemään rikoksia. Sosiaalinen asema vaikuttaa myös sosiaaliryhmiin. Suomessa henkirikollisuudessa näkyvätkin sosiaalisesti alhaisimmat väestöryhmät, kuten syrjäytyneet miehet. (Kivivuori 2013, s. 156-157.) Tuloksien mukaan rikollisuuteen vaikuttaa vahvasti sosiaalisen aseman kautta oma varallisuus ja tulot, sillä esimerkiksi lasten väkivalta-alttiudessa on eroja, riippuen eri ammattiryhmiä edustavien isien välillä. Asiantuntijoiden lapset ovat vähemmän väkivaltaisempia verraten lapsiin, joiden isät olivat työelämän ulkopuolella. (Kivivuori 2013, 154-155.)

Haastateltavien vastausten mukaan kouluttamattomuus ja työttömyys vaikutta-vat nuoren tulevaisuuteen negatiivisella tavalla. Haastatteluiden perusteella ne johtavat pieniin rikoksiin, mutta pitkäaikainen työttömyys lisää riskiä rikolliseen käyttäytymiseen ja voi ilmetä jopa vakavampien rikosten parissa.

Haastattelijoiden vastauksista voidaan päätellä, että osaltaan rikollinen elämäntyyli aiheuttaa syrjäytymistä ja myös toisinpäin. Syrjäytyminen elämän normeista, esimerkiksi koulusta aiheuttaa rikollisuutta nuoren elämään. Tuloksissa ilmeni, että osa haastateltavista olivat sitä mieltä, että syrjäytyminen ja rikollisuus tukevat toinen toisiaan. Sosiaalinen syrjäytyminen, rikollisuus ja väkivalta ovat vahvassa yhteydessä toisiinsa, vaikutussuhde on kaksisuuntainen. Matalat tulot, koulutuksen ja ammatin puuttuminen johtavat nuorta rikolliselle polulle. (Väkivallan vähentäminen 2016.) Dosentti Mikko Aaltonen on todennut, että pojilla on suurempi syrjäytymisriski verrattuna tyttöihin. Hänen mukaansa mitä syrjäytyneempi nuori on, sitä vakavampia rikoksia nuori pystyy tekemään. Syrjäytymiseen vaikuttavat suuresti nuoren kotiolot, joten huostaan otetuilla nuorilla ilmenee rikollista käyttäytymistä enemmän, mikä kertoo kodin tärkeydestä ja sen merkityksestä.

Nuorten rikolliseen käyttäytymiseen liittyy perheen ja kavereiden vaikutus, joka nousi esille selvästi tuloksista. Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmilla on vaikutusta nuoren rikollisuuteen. Liiallinen kontrollointi lasta ja nuorta kohtaan voi saada nuoren kapinoimaan vanhempiaan vastaan, joka voi pysyvänä aiheuttaa nuoren tulevaisuuteen arvojen ja sääntöjen rikkomista. Nuori saa hyvän kasvatuksen toimintakykyisestä perheestä. (Laitinen & Nyholm 1995, 99.) Jos perhe ei ole toimiva ja apuna on käytetty väkivaltaista kasvatusta, se voi vaikuttaa nuoren käytökseen myöhemmässä iässä. Ruumiillinen kuritus on epäjohdonmukaista kasvatusta, johon liittyy lapsen ja nuoren jatkuva moittiminen. (Laitinen & Nyholm 1995, 102-103.) Tutkimustuloksista ilmeni, että nuorilla rikoksentekejiä puuttuu terveen vanhemmuuden kokeminen, joka voi vaikuttaa nuorten käyttäytymiseen. Lapsella ja nuorella tulee olla turvallinen kiintymyssuhde kasvattajaan, jotta nuoret osaavat ja uskaltavat näyttää tunteitaan oikein ja hyväksytysti. Eivätkä täten hakisi huomiota väärillä teoillaan rikosten parista. Vanhemmat luovat nuoren sosiaaliselle ja moraaliseksi kehitykselle suotuisat edellytykset, terveen perhekasvatuksen kautta nuoresta kasvaa itseensä luottava persoona. (Laitinen & Nyholm 1995, 99.)

Tutkimustuloksista ilmeni kuitenkin, että kotona voi olla kaikki hyvin, eikä perheen rooli olisi kuitenkaan yleistettävissä. Voidaan ajatella, että tärkeimpänä

osana nuoren rikolliseen käyttäytymiseen liittyy nuoren itse kokema ajatus hänen kuuluvuudestaan johonkin yhteisöön. Perheen rakenteellisilla eroilla ei ole suoraa vaikutusta rikolliseen elämäntyyliin. Rakenteelliset erot voivat kuitenkin vaikuttaa kasvatuskäytäntöihin. (Laitinen & Nyholm 1995, 103.) Esimerkiksi yksinhuoltaja-äidit voivat kasvattaa lapsestaan itseään kunnioittavan ja hyvin käyttäytyvän nuoren, mutta ääripää voi olla myös toinen. Kasvatustyyli ja perheen sisällä tapahtuva väkivalta vaikuttavat nuoren käyttäytymiseen. Nuori hakee hyväksyntää ja yhteisöllisyyttä toisista, jos hän ei kotoaan saa tarvitsemaansa huomiota.

Tuloksissa mainittiin, että pienillä paikkakunnilla lapsilla voi olla vaikea päästä yhteisöihin mukaan, jos vanhemmat ovat ”leimanneet” heidän sukunimensä rikosten vuoksi. Opinnäytetyöni keskittyy Lapin alueelle, jossa piirit ovat melko pieniä, joten ”rikolliset sukunimet” voivat olla helposti kaikkien tiedossa, joka voi vaikeuttaa lapsen ja nuoren pääsyä ”kunnollisiin” yhteisöihin. Etelässä näkyy myös nuorten jengiytyminen, joka voi lisätä ryhmäpainetta ja saada ”jengin” tekemään vakavampiakin rikoksia. Lapin alueella ei haastateltavan mukaan näy jengiytymistä, sillä väkimäärät ovat pienempiä. Haastateltavien vastauksien mukaan rikollisuus voi periytyä kasvatustyylien kautta. Haastateltava mainitsi, että ihmiset oppivat mallioppimisen kautta, joten vanhempien rikollisuus antaa nuorille mallia, ja ikään kuin vanhempien hyväksynnän nuoren rikollisuuteen. Jos nuori ei pääse kunnollisiin ja lainkuuliaisiin yhteisöihin mukaan, hänen ympärillään olevat rikolliset ihmiset malliopeuttavat nuoren tiettyyn elämäntyyliin.

Rikosaktiiviset nuoret muodostavat keskenään omia ryhmiään ja he löytävät samankaltaiset nuoret kavereikseen. Kyse on sosiaalisesta valikoitumisesta. Kaveripiirin jäsenet omaavat samankaltaiset rikostaustat. Usein rikosaktiiviset nuoret liikkuvat itseään vanhempien tai nuorempien rikollisten parissa. (Kivivuori 2013, 130-132.) Jokainen haastateltavista nosti kaveripiirin merkityksen esille, joten tutkimustuloksista voidaan havaita, että nuoren mahdolliseen rikollisuuteen vaikuttaa vahvasti hänen ympärillään olevat ihmiset. Nuoret valikoivat itsensä ympärilleen samankaltaisia ihmisiä, mutta myös ”eksyessään” vääränlaiseen kaveripiiriin, sopii sanonta: ”seura tekee kaltaisekseen”. Sama pätee myös parisuhteiden muodostamisessa, sillä rikolliset nuoret löytävät kumppanikseen

usein myös toisen rikollisen. Aktiivisia rikoskäyttäytyjät voivat olla luonteeltaan aggressiivisia, lainkuuliaiset nuoret harvoin viihtyvät heidän lähetyvillään. (Kivivuori 2013, 132.)

Nuoret tekevät rikoksia pääsääntöisesti ryhmässä, jolloin he kokevat toimintansa olevan sallittua, kun joku on antamassa heidän toiminnalleen lupaa. Tuloksissa ilmeni, että ryhmässä tehdyissä henkeen kohdistuvissa rikoksissa jälki on pahempaa, kuin siinä, että henkirikos olisi tehty yksin. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että Lapin alueella nuorten tekemät henkirikokset tapahtuvat ryhmissä, mutta yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että henkirikoksia tehdään enemmän yksin, jolloin ne ovat sattumanvaraisia ja ajattelemattomuudesta johtuvia tapahtumia. ”Miksi nuori surmaa?”- julkaisun mukaan nuorten henkirikokset tapahtuvat useimmiten ryhmässä. Työntekijöiden erilaiset näkökulmat johtuvat mielestäni siitä syystä, kun Lapin alueella henkirikokset ovat harvinaisia, joten haastateltavilla ei ole yleistettävää näkökulmaa asiaan. Myöskin ne harvat henkirikokset, jotka ovat sattuneet heidän kohdalleen, nuoret ovat tehneet henkirikoksen erilaisista motiiveista, joka vaikuttavat koko yleiskatsaukseen henkirikokseen osallistuneista. Kuitenkin nuoret (15-21v.) ovat siinä iässä, että he liikkuvat useimmiten ryhmissä, jolloin ryhmäpaine vaikuttaa suuresti kykyyn tehdä henkirikos.

Suomessa yleisin päihde on viina, joka on osana 80% kaikista Suomessa tehdyistä henkirikoksista. Päihteiden käyttö ei ole kuitenkaan suoranainen syy henkirikoksiin, vaan taustalla on erilaisia tekijöitä, esimerkiksi henkilön heikko itsekontrolli. (Kivivuori 2008, 214.) Tuloksien mukaan Suomessa henkirikoksiin liittyy suurena osana päihteet, myös jokainen haastateltava nosti päihteiden käytön vaikutuksen osaksi nuorisorikollisuutta. Päihteet lisäävät niin sanottua nuoruusiän huumaa, jolloin ei ajatella omilla teoilla olevan seurauksia. Haastattelut tukevat myös teoriaosuutta siinä, että alkoholilla on vaikutusta ihmisen keskushermostoon, jonka myötä alkoholi poistaa estoja ja päihtyneessä tilassa henkilöllä on huono itsekontrolli. (Kivivuori 2013, 215.) Tuloksista ilmeni, että perinteisin suomalainen henkirikos tapahtuu päihtyneessä tilassa, jolloin tekijä ja uhri ovat olleet päihteiden vaikutuksen alaisena.

Opinnäytetyössäni nuorten ikä oli rajattu 15-21 vuotiaisiin. Haastateltavien työssä nuorten aktiivisin vaihe rikollisuudessa näkyy nuoren ollessa parikymppinen. Haastateltavilla oli sama näkemys siitä, että rikoshistoria alkaa monella nuorella jo ennen 15 vuoden ikää. Erään haastateltavan mukaan 18-vuotias syyllistyy henkirikokseen merkittäväällä tavalla enemmän verrattuna 15-vuotiaaseen. Tämä johtuu mielestäni nuoren mahdollisesta päihteiden käytön lisääntymisestä ja astumisesta aikuisikään, jolloin nuori on enemmän vastuussa itsestään. Vastuu omasta itsestä voi ajaa jo valmiiksi syrjäytynyttä nuorta väärään kaveriporukkaan, joka lisää riskiä mahdolliselle rikollisuudelle ja henkirikokselle.

Tuloksista huomasin, että kaksi haastateltavaa olivat sitä mieltä, että tytöt tekevät henkirikoksia enemmän kuin pojat. Toiset kaksi haastateltavaa olivat kuitenkin sitä mieltä, että pojat tekevät tyttöjä enemmän henkeen kohdistuvia rikoksia. Tyypillisenä henkirikoksena kuitenkin pidetään suomalaisessa yhteiskunnassa miesten tekemiä henkirikoksia, jotka ovat syrjäytyneet työelämästä. Suomalais-tutkimuksen mukaan nuoret henkirikoksenteelijät ovat usein moniongelmaisia poikia ja miehiä. (Yle uutiset 2015.) Johtopäätöksenä voisi ajatella miespuolisten tekevän Suomessa henkirikoksia enemmän, sillä teoria ja kyseinen tutkimus painottuu miesten ja poikien syyllisyyteen henkirikoksissa. Kuitenkin opinnäytetyöni on rajattu Lapin alueelle, joten haastateltavan työnkuva ja henkirikosten määrä vaikuttavat haastateltavien erilaisiin näkökulmiin.

Haastateltavien työssä esiintyneet henkirikokset ovat olleet pääsääntöisesti sattumanvaraisia, ei suunniteltuja. Henkirikoksilla ei ole myöskään tavoiteltu ai-neellista hyvää. Henkirikokset ovat olleet juuri päihtyneessä tilassa tehtyjä, impulsiivisia tekoja, jotka ovat johtuneet estottomuudesta ja ajattelemattomuudesta. Yksi haastateltavista antoi esimerkkinä tilanteen, että henkirikos on tapahtunut ryppyporukassa tilanteen karatessa käsistä. Suomessa henkirikoksien ominaispiirteenä on, että henkirikokset kohdistuvat tekijän lähimpiin, vain murto-osa henkirikoksista painottuvat lähimpiin ulkopuolelle. (Lappi-Seppälä & Nuutila 2002, 747.) Kolmen haastateltavan mukaan uhrin valikoituvat useasti tekijän lähimpiä, esimerkiksi kavereista tai perheestä. Uhri on jollakin tavalla tekijälle kuitenkin jo ennestään tuttu. Yksi haastateltavista oli kuitenkin vahvasti sitä mieltä, että uhrin valikoituvat sattumanvaraisesti.

Väkivaltaisiin tekoihin voi vaikuttaa myös nuoren omat persoonallisuuden- ja luonteenpiirteet. Alhaisten kognitiivisten kykyjen vuoksi nuori voi irtaantua normaaliudesta, joka voi lisätä nuoren rikosalttiutta. (Kivivuori 2013, 101-102.) Työntekijöiden mukaan nuorilla voi olla vääristynyt minäkuva itsestään ja huono itsetunto, jolloin henkilö voi olla valmis tekemään vakavia rikoksia, johtuen esimerkiksi mustasukkaisuuden tai koston motiiveista. Yksi haastateltavista kertoi, että yksi sadasta katuuhrikosta, sillä toinen on aina jostakin syystä aina ansainnut teon. Nuoret rikosantekijät ovat voineet myös itse olla uhreina väkivaltaisissa teoissa, joka on lisännyt heidän katkeruuttaan ja ovat täten verkostoituneet samankaltaisten nuorten kanssa.

6 POHDINTA

Ennen opinnäytetyön aloittamista minulla oli hyvin mustavalkoinen mielipide rikoksenteekijöitä kohtaan. Yksi merkittävä tekijä omaa ammatillista kasvuani ajattelen on varmasti arvojen ja asenteiden muuttuminen opinnäytetyönteon varrella. En tarkoita, että ymmärtäisin miksi joku on tappanut toisen, mutta ymmärrän opinnäytetyöprosessin jälkeen sen, että henkirikosten taustalla on paljon erilaisia taustatekijöitä.

Yhtenä ammatillisena kasvun paikkana koen myös luottamisen omaan itseeni. Työn kirjoittaminen oli alussa vaikeaa, sillä mielessä pyöri kirjoittamisen ohella kysymyksiä: ”Onko tämä oikein?” ja ”Vastaako tämä annettuja ohjeita?”. Kuitenkin työn edetessä ja tutustuessani omaan aiheeseen tarkemmin, sain itsevarmuutta omiin taitoihini, joten kirjoittaminen tuntui loppua kohti helpommalta. Prosessi eteni ja varmuus ja rohkeus lisääntyivät. Ammatillista kasvua ajatellen luottamus omaa työtä kohtaan on tärkeässä roolissa.

Tämä opinnäytetyö on ensimmäinen minkä olen tehnyt, joten olen antanut itselleni aikaa ymmärtää työn tarkoitusta ja sen tekotapaa. Koen, että minussa on harjaantunut taito etsiä lähteitä ja analysoida kriittisesti. Yhtenä työni tarkoituksena on herättää lukijassa erilaisia ajatuksia ja olen pyrkinyt, että lukija saa totuuden mukaista tietoa ja tekstini pysyy mahdollisimman neutraalina, jotten harhauta lukijaa kiinnittämään huomiota epäoleellisiin asioihin. Opinnäytetyöprosessi itsessään on opettanut ja kasvattanut. Tämä työ on pieni osa siitä, mitä opin koko prosessin aikana. Seuraavassa työssäni osaan jo kiinnittää heti huomiota tarpeellisiin asioihin ja tiedän mitä asioita tekisin toisella tavalla.

Kun koulussa alettiin puhua opinnäytetyöstä, minulla ei ollut selkeää aihetta mielessäni. Aiheen miettiminen oli itselleni melko uuvuttavaa, mutta lopullinen opinnäytetyön aihe muotoutui Muhoksella tapahtuneen perhekotimurhan seurauksena. Mieleeni heräsi kysymys: ”Mikä sai nuoret murhaamaan heitä auttavan ohjaajan?”. Tämän mielessäni pyörineen kysymyksen myötä myös muotoutui aihe opinnäytetyölleni: ”Mikä saa nuoret tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia?”. Muutaman kerran aihe oli lähellä vaihtua, mutta alkuperäinen opinnäyte-

työn aihe pysyi ja tällä hetkellä opinnäytetyöhöni muodostuvat viimeiset lauseet, joka tarkoittaa, että pitkä ja opettavainen opinnäytetyö prosessi on loppusuoralla. Valitsin aiheen, sillä se on ajankohtainen ja jatkuvasti mediassa pyöri tietoa erilaisista nuorten tekemistä rikoksista. Kuitenkin lehdissä uutiset ovat pintapuolisia, eikä henkirikoksille ajatella olevan sen kummempaa syytä. Täten pohdin, että aihetta olisi hyvä avata ja selvittää yleisiä piirteitä henkeen kohdistuvien rikoksien taustatekijöistä.

Opinnäytetyöni alkoi suunnitelman tekemisestä, joka muuttui työnteon varrella, mutta kuitenkin aikataulu-suunnitelmani eteni lähes alkuperäisen suunnitelmani mukaisesti. Opinnäytetyöprosessi tuntui itselleni alussa erittäin ahdistavalta ja loputtomalta työltä. Mielessä pyöri paljon erilaisia kysymyksiä ja ajatuksia, joten työn aloittaminen tuntui haastavalta. Sain kuitenkin mieltä askarruttaviin kysymyksiin aina vastauksen opinnäytetyöohjaajiltani, joten työn kokonaisuuden hahmottaminen alkoi lopulta selkeytyä.

Ennen haastatteluita tutustuin erilaisiin teoria-aineistoihin, jotka käsittelivät aihettani. Teorian pohjalta osasin alkaa rakentamaan haastattelukysymyksiä ja teoriaan tutustumisen kautta osasin myös esittää haastateltavilleni lisäkysymyksiä haastattelurungon lisäksi, sillä olin perehtynyt aiheeseen. Työ eteni haastatteluiden jälkeen helpommin, sillä olin saanut haastateltaviltani erilaisia näkökulmia nuorisorikollisuudesta. Teorian etsiminen ja sen kirjoittaminen omaan työhön oli helpompaa, sillä tiesi mistä olisi hyvä kirjoittaa. Koen, että itselleni haastavinta opinnäytetyöprosessissa oli teoria-osuuden kirjoittaminen, sillä aihe oli itselleni täysin vieras. Kuitenkin onnistuin saamaan jokaisesta opinnäytetyöosiosta itseäni miellyttävän osion.

No mikä sitten saa nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia? Kuten johdopäätöksissä ilmenee, taustatekijöitä nuorten rikolliselle käyttäytymiselle on useita. Henkirikokset eivät ole yksiselitteisiä tai mustavalkoisia tapahtumia, vaan taustalla voi olla pitkä lista erilaisia taustatekijöitä, jotka ovat ajaneet nuoren tekemään henkirikoksen. Taustalla voi olla esimerkiksi vaikeat perheolot tai nuoren henkilökohtaiset sosiaaliset tai kognitiiviset ongelmat. Syytä ja taustatekijöitä on niin monia, kuin on henkeen kohdistuvien rikoksien tekijöitäkin.

Olen tutustunut aikaisempiin tutkimuksiin ja löysin yhden aikaisemmin tehdyn opinnäytetyön kyseisestä aiheesta. Heidän tutkimuksessaan näkökulma on eri ja heidän opinnäytetyössään tutkitaan syitä nuoren rikolliselle käyttäytymiselle osana Arjen taidot - hanketta. Ainomaria Anttosen, Laura Haarasen & Hanna-Kaisa Tarulahden opinnäytetyö: Rikos, rangaistus ja sovitus 2012 on tehty yhteistyössä ViaDia Pohjois-Savo ry:n Arjen taidot hankkeen kanssa. Heidän työssään oli tavoitteena selvittää miten kyseinen hanke on vaikuttanut hankkeessa olleiden tutkittavien elämään. (Anttonen, A, Haaranen, L & Tarulahti, H-K 2012.) Heidän tuloksissaan selvisi, että syitä rikollisuudelle on esimerkiksi päihteet ja syrjäytyminen, jotka esiintyvät myös minun opinnäytetyössäni. Tämä lisää opinnäytetyölleni luotettavuutta, sillä tulokset ovat toistettavissa myös muualla.

Teoriatietoa etsiessäni huomasin, että aihetta koskien kirjallisuus on laaja ja eri teoksissa on huomioitu erilaisia näkökulmia rikollisuudelle. Kuitenkin kirjallisuus nuorisorikollisuudesta oli melko vanhaa, mutta löysin kirjallisuuden lisäksi erilaisia artikkeleita, joita pystyin linkittämään ja hyödyntämään opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyössäni tulee esille työntekijöiden näkökulmia ja kokemuksia siihen mikä saa nuoren tekemään henkeen kohdistuvia rikoksia. Mahdollisessa jatkotutkimuksessa voisi ottaa huomioon itse nuoret, jotka ovat tehneet henkeen kohdistuvan rikoksen. Henkilökohtaisen kokemuksen ja teorian kautta voisi saada tietoon erilaisia taustatekijöitä ja tarkempaa perustelua rikolliselle käyttäytymiselle. Mahdollisessa jatkotutkimuksessa kohderyhmänä siis olisi henkilökohtaiset kokemukset ja nuorten näkökulma.

Toisena mahdollisena jatkotutkimuksena voisi perehtyä tarkemmin nuorten elämään henkeen kohdistuvan rikoksen jälkeen. Kuinka tehty vakava rikos on vaikuttanut elämään yhteiskunnassa ja minkälaisia tukitoimenpiteitä nuori saa.

LÄHTEET

- Anttonen, A, Haaranen, L & Tarulahti, H-K 2012. Rikos, Rangaistus ja Sovitus. Diak Itä Pieksämäki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Elfgren, T, Juntunen, R. & Norppa, K. 2007. Nuorten lakikirja – Rikoksesta rangaistukseen. Helsinki: Talentum.
- Eskola, J & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino
- Heinonen, O, Koskinen, P, Lappi-Seppälä, T, Majanen, M, Nuotio, K, Nuutila, A & Rautio, I. 2002. Rikosoikeus. Helsinki: WSOY Lakitieto.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. (1993). Teemahaastattelu. Helsinki:Yliopistopaino
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S, Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S, Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Honkatukia, P. & Kivivuori, J. 2006. Nuorisorikollisuus – määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki:Hakapaino Oy.
- Kivivuori, J. 2013. Rikollisuuden syyt. Vantaa: Hansaprint
- Kurki, T-L. 2015. Yle uutiset. Nuorten tekemät henkirikokset ovat harvinaisia, mutta usein raaempia, kuin aikuisten tekemät. Viitattu 26.10.2016
<http://yle.fi/uutiset/3-8510706>
- Laitinen, A. & Nyholm, M. 1995. Luvaton nuoruus. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Laki Nuorisorangaistuksesta. 21.12.2004/1196.
- Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016. Lapsen ja nuoren temperamentti ja persoonallisuus. Viitattu 3.9.2016.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/lapsen-temperamentti/
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016. Nuorten-netti: Seura tekee kaltaisekseen?. Viitattu 19.9.2016
<http://www.mll.fi/nuortennetti/ihmissuhteet/kaverit/ystavat/>

Metsämuuronen, J. (toim.). 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mieli – Suomen Mielenterveysseura 2016. Mielenterveysseura. Viitattu 24.9.2016

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/nuorten-syrjäytymisen-taustalla-useita-tekijöitä>

Oikeus 2016. Käräjäoikeudet: Ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelu. Viitattu 1.7.2016

<http://www.oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/rikosasiat/seuraamukset/ehdotonvankeusrangaistusjayhdyskuntapalvelu.html>

Rikoslaki. 21.4.1995/578.

Rikosseuraamuslaitos 2016. Nuorisorangaistus. Viitattu 1.7.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/nuorisorangaistus.html>

Rikosseuraamuslaitos 2016. Nuorten ehdollisen vankeuden valvonta. Viitattu 1.7.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/ehdollisestirangaistujenuortenv Alvonta.html>

Rikosseuraamuslaitos 2016. Organisaatio. Viitattu 15.5.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>

Rikosseuraamuslaitos 2011. Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020. Arvot. Viitattu 15.5.2016

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/6A3hgIF5q/Risen_strategia_2011-2020.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2013. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 15.5.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015. Palvelun suorittaminen. Viitattu 1.7.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/yhdyskuntapalvelu/palvelusuorittaminen.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015. Vankeus. Viitattu 1.7.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/vankeus.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015. Yhdyskuntapalvelu. Viitattu 1.7.2016

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/yhdyskuntapalvelu.html>

Salmi, V. 2015. Portti vapauteen. Nuorisorikollisuus. Viitattu 28.10.2016

<http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2457/nuorisorikollisuus>

Salmi, V. 2004. Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? Helsinki: Hakapaino.

Sisäasiainministeriö 2012. Miksi nuori surmaa? – Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. Viitattu 28.10.2016
<http://www.intermin.fi/julkaisu/442012?docID=38934portti>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Hyvinvointi- ja terveyserot – Eriarvoisuus. Viitattu 19.9.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Hyvinvointi- ja terveyserot – Keskeisiä käsitteitä. Viitattu 19.9.2016
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/keskeisia-kasitteita>

Väkivallan vähentäminen 2016. Alkoholi ja henkirikokset. Viitattu 3.9.2016
<http://www.vakivallanvahentaminen.fi/fi/index/vakivaltarikollisuus/henkirikokset/alkoholijahenkirikokset.html>

Väkivallan vähentäminen 2016. Nuoret miehet henkirikosten tekijöinä. Viitattu 26.10.2016
<http://www.vakivallanvahentaminen.fi/fi/index/vakivaltarikollisuus/henkirikokset/nuoretmiehethenkirikostentekijoina.html>

Väkivallan vähentäminen 2016. Nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 24.9.2016
<http://www.vakivallanvahentaminen.fi/fi/index/hyviakaytantoja/nuortenmiestensyrjaytymisenehkaisy.html>

LIITTEET

- Liite 1. Teemahaastattelurunko
- Liite 2. Informaatiokirje

Liite 1 1(2)

Teemahaastattelurunko

TEEMA 1: Taustatiedot

1. Mikä on tehtävänimikkeesi?
  - 1.1. Mikä on koulutuksesi?
  - 1.2. Työkokemuksesi?
2. Mitä kuuluu työnkuvaasi?
3. Miten nuoret rikoksenteelijät näkyvät arjessasi?
  - 3.1. Oletko havainnut muutoksia nuorisoriikollisuudessa?

TEEMA 2: Vakavat rikokset – Henkeen kohdistuvat rikokset

1. Minkälaisia henkeen kohdistuvia rikoksia esiintyy enimmäkseen tällä alueella?
2. Millainen käsitys sinulla on alueellisista eroista, painottuvatko rikosnimikkeet Lapin alueella toisin kuin muualla?

TEEMA 3: Taustatekijät rikolliselle käyttäytymiselle

1. Minkälaisia taustatekijöitä/syitä nuoren rikolliselle käyttäytymiselle on?
  - 1.1. Yhteiskunnalliset?
  - 1.2. Yhteisölliset? (Perhe, kaverit jne)
  - 1.3. Yksilölliset?
2. Vaikuttaako nuoren ikä rikolliseen käyttäytymiseen? Miten?
  - 2.1. Entä sukupuoli?
3. Periytyykö rikollisuus?
4. Miten syrjäytyminen voi vaikuttaa rikollisuuteen?
  - 4.1. Entä työttömyys?

Liite 1 2(2)

5. Tavoitellaanko rikoksilla aineellista hyvää?
  6. Tehdäänkö rikoksia enemmän yksin vai ryhmässä?
  7. Minkälaiset henkirikokset ovat impulsiivisia? Entä suunniteltuja?
  8. Toistuvatko rikokset? Millä tavalla?
  9. Miten päihteet vaikuttavat rikolliseen käyttäytymiseen?
  10. Miten uhrin valikoituvat?
    - 10.1. Ovatko nuoret rikoksentekijät olleet mahdollisesti itse uhreina?
  11. Painottuvatko jotkin taustatekijät työkokemuksessasi erityisesti?
    - 11.1. Onko taustatekijöissä tapahtunut muutoksia?
- +Onko jotain mitä haluaisitte vielä mainita?

Liite 2

Informaatiokirje – Vakavat henkeen kohdistuvat rikokset

Nimeni on Eeva-Maria Vääätäjä ja opiskelen Lapin ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Teen opinnäytetyöni aiheesta ”Mikä saa nuoren tekemään vakavia henkeen kohdistuvia rikoksia?”. Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada rikosseuraamusalan työntekijöiden näkökulmasta tietoa nuorisoriikollisuutta koskevista asioista ja taustatekijöitä nuorten rikollisuudelle käyttäytymiselle. Valitsin aiheen, sillä rikoksia tapahtuu jatkuvasti nuorten keskuudessa, joten aihe on ajankohtainen.

Työni tarkoituksena minulla on oppia tunnistamaan nuorisoriikollisuutta koskevia piirteitä, joista voin hyötyä tulevassa työssäni nuorten parissa. Valitsemani aiheen kautta mahdollistan itselleni myös tutustumisen rikosseuraamusalaan.

Olen saanut tutkimukseeni tutkimusluvan Rovaniemen yhdyskuntaseuraamustoimiston ja Ylitornion vankilan johtajalta. Opinnäytetyöni rajautuu koskemaan Lapin-aluetta, joten teen haastatteluni tämän alueen työntekijöille. Opinnäytetyölläni haen työntekijöiden vastausten kautta taustatekijöitä siihen miksi henkiriikoksia tapahtuu. Käytän haastattelujen tukena kirjallisuutta. Työssäni ei tule ilmi kenenkään henkilöllisyyttä.

Olisin kiinnostunut kuulemaan juuri Sinun näkökulmasi ja kokemuksesi asiasta. Toteutan haastatteluni teemahaastattelun mukaisesti ja haastattelut nauhoitetaan. Voin halutessanne toimittaa Teille valmiin opinnäytetyöni, joka valmistuu vuoden 2016 loppuun mennessä.

Vastaan tarvittaessa mahdollisiin lisäkysymyksiin:

eeva-maria.vaataja@edu.lapinamk.fi

040-5428907

Allekirjoitus_____ Paikka ja aika_____